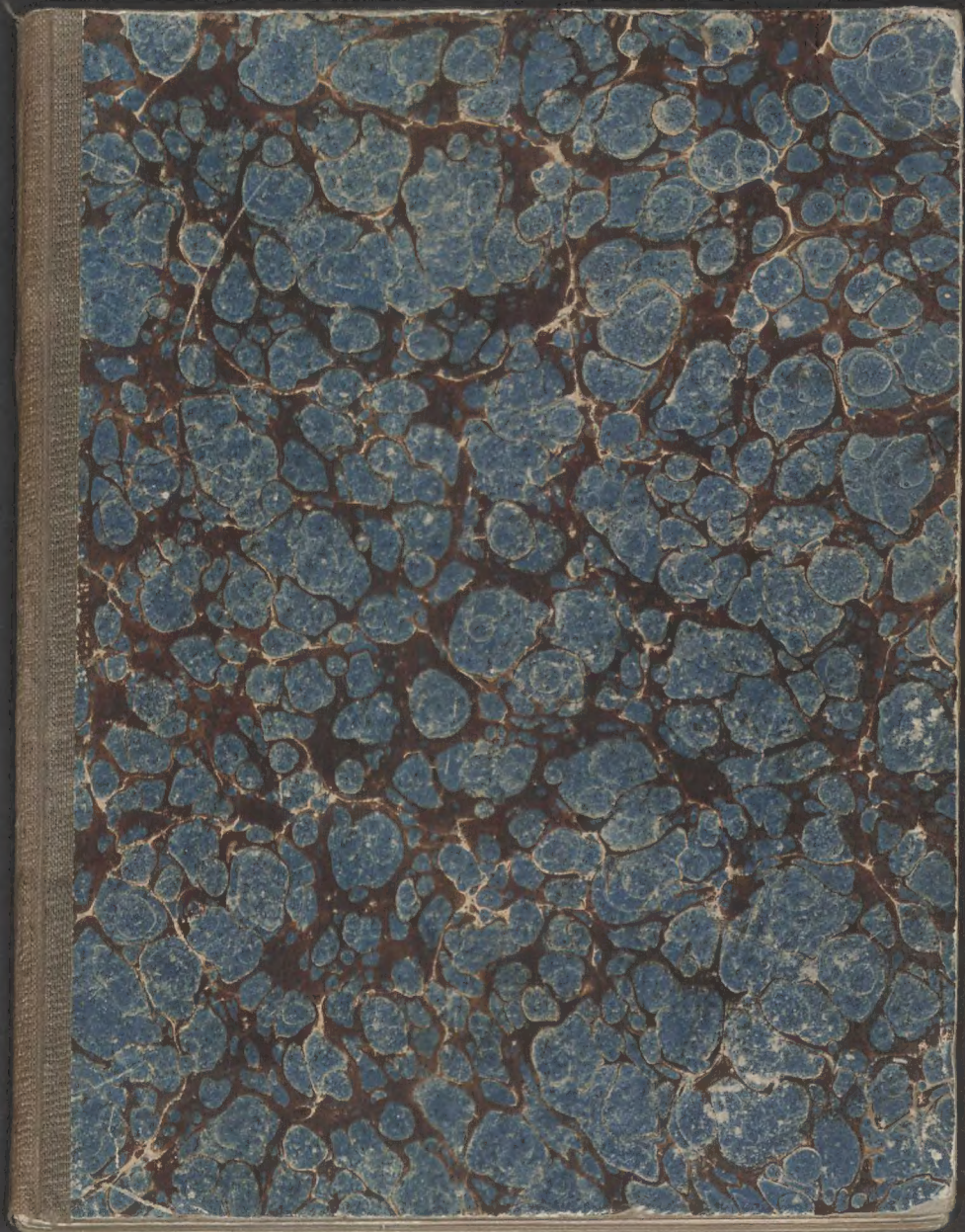
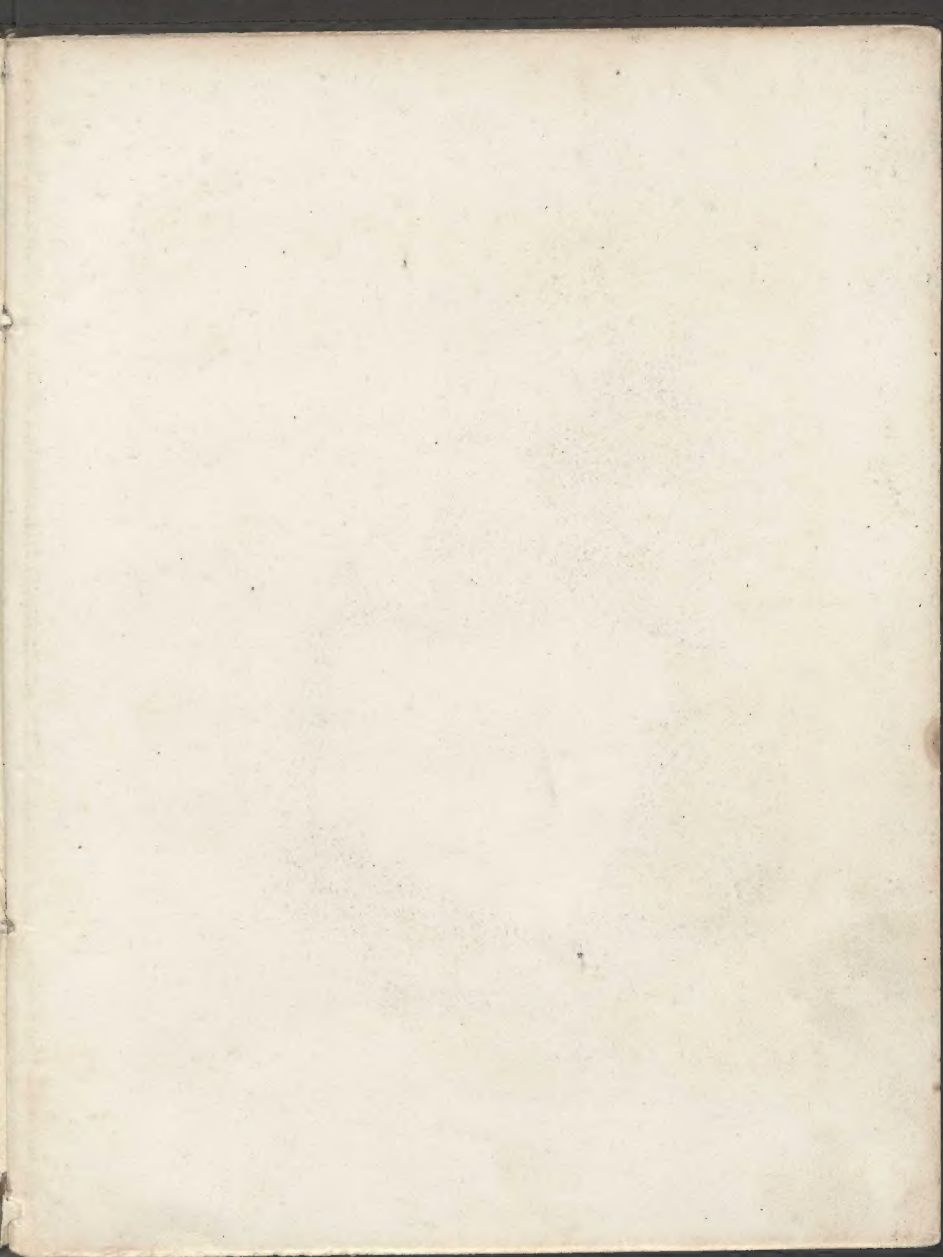

J. Horra *Lybretting*

. Sigurdr Gudmunðson del. .

. L.W. Teßner & Kitzendorff, lith. Inst. .

STAFRÓFSKVER

HANDA

BÖRNUM,

SAMÐ AF

H. KR. FRÍÐRIKSSYNI OG M. GRÍMSSYNI.

Landsbókasafn

MEÐ STEINPRENTAÐRI MYND.

KAUPMANNAHÖFN.

PRENTAÐ HJÁ LOUIS KLEIN Á KOSTNAÐ E. JÓNSSONAR.

1854.

STATIONER

BOOK

IN THE OFFICE OF THE CLERK OF THE SUPREME COURT

James M. Smith

AND ATTORNEY AT LAW

WASHINGTON, D.C.

OFFICE OF THE CLERK OF THE SUPREME COURT

Það mun mörgum þykja lítið vandaverk, að búa til „stafrófskver handa börnum,“ en eigi er það svo í raun og veru, ef vel er að gætt; því fátt mun það, er eins ríður á að vanda og það, sem leggja á grundvöllinn hjá barninu til allrar menntunar þess, og ef það er svo annarstaðar, þá er þess eigi sízt þörf hjer á Íslandi, þar sem engir eru skólar, en hver og einn á að kenna barni sínu, og er það eðlilegt, þó það takist misjafnt. Við mundum eigi hafa ráðizt í, að búa til kver þetta, ef eigi hefði verið fastlega á okkur skorað um það; en með því það var gjört, þótti okkur skylt, að liggja ekki á liði okkar, heldur reyna hvað okkur tókist, að greiða götu fyrir almenningi í tilsögn barna. Reyndar er til „Barnagullið“ sjera Bjarna heitins Arngrímssonar, og játum við fúslega, að það í mörgu er nýtilegt, og lýsir því frá upphafi til enda, að höfundur þess eigi hefur að eins verið mjög vandvirkur, heldur og einnig haft næma tilfinningu fyrir því, sem við átti.

Við höfðum allan vilja á, að ganga svo vel frá þessu kveri okkar, sem okkur var fremst auðið, en hvernig það hefur tekizt, eða hvort okkur hefur tekizt, að forðast þá gallana, sem á kunna að vera „Barnagullinu,“ um það verða aðrir skynsamir menn að dæma. Þess eina viljum við geta, að við samning kversins höfðum við eigi að eins í huga, að fá mönnum í hendur kver til þess, að láta börnin læra að þekkja stafina á, heldur og að velja svo það, sem í því væri, að skilningur barnsins gæti þroskatz og aukizt við lesturinn. En með því eigi er ætlandi til, að börnin fari af sjálfum sjer

að hugsa út í það, er þau lesa, og hjálparlaust hafi not af kverinu, sem við ætlumst til, ber nauðsyn til, að barnafræðendurnir veki athygli barnanna á því, og gjöri þeim það skiljanlegt. Okkur þykir engin þörf á, að gjöra grein fyrir fyrirkomulaginu á kverinu; við vonum til, að það sje svo ljóst og skiljanlegt, að öllum sje auðsætt. Þess viljum við þó geta:

1. Að brýna nauðsyn ber til, að börnin sjeu vanin við þegar í upphafi, að greina í sundur hina grönnu og breiðu hljóðstafina, t. a. m.: *a* og *á*, *i* og *í*, *o*. s. frv., og nefna hvern þeirra með því nafni, sem hann hefur hljóð til í lestrinum, og eins að nefna tvíhljóðana: *au*, *ei*, *ey* einu nafni báða.
2. Að eigi má láta börnin ganga frá atkvæðunum fyr, en þeim er orðið liðugt um að lesa þau, hvar sem í þau er tekið, og er það mjög áriðandi; því annars er hætt við, að við lesturinn festist einhver kækur, er barnið eigi getur síðar vanið sig af.
3. Að okkur þykir það miklu varða, að börnin sjeu sem allra fyrst vanin á, að lesa eptir aðgreiningarmerkjunum, og af þeim sökum höfum við sett þau svo snemma í kverinu, eins og gjört er.
4. Að barnafræðendurnir sjái um, að barnið að öðru leyti venjist á fallett lestrarlag, og hvorki dragi seiminn, gleypi stafi eða orð, nje tafsi, heldur lesi skýrt og greinilega.

Hafi okkur nú tekizt, þó eigi sje annað, en að greiða götu fyrir öðrum, er þúa vildu til stafrófskver, þá þykir okkur starfi okkar að þessu kveri eigi með öllu ónýtur eða árangurslaus.

Reykjavík 16. d. ágústmán. 1853.

Höfundarnir.

(HLJÓÐSTAFIR.)

a, á, e, ö, æ; i, í; u, ú, o, ó,
y, ý, æ.
au, ei, ey.

a, á, e, ö, æ; i, í; u, ú, o, ó,
y, ý, æ.
au, ei, ey.

(SAMHLJÓÐENDUR.)

k, g, j, h; t, d, ð, þ, s, z,
ká, ge, joð, há; tje, dje, eð, þorn, ess, seta,
l, r, n, x; p, b, f, v, m.
ell, err, enn, ex; pje, bje, eff, vaff, emm.

k, g, j, h; t, d, ð, þ, s, z,
l, r, n, x; p, b, f, v, m.

(HLJÓÐSTAFIR.)

A, Á, E, Ö, Æ; I, Í; U, Ú, O, Ó, Y, Ý, Æ.

A, Á, E, Ö, Æ; I, Í; U, Ú, O, Ó, Y, Ý, Æ.

(SAMHLJÓÐENDUR.)

K, G, J, H; T, D, Ð, Þ, S, Z, L,
ká, ge, joð, há; tje, dje, eð, þorn, ess, seta, ell,
R, N, X; P, B, F, V, M.
err, enn, ex; pje, bje, eff, vaff, emm.

K, G, J, H; T, D, Ð, Þ, S, Z, L,
R, N, X; P, B, F, V, M.

(STAFRÓFIÐ Í VENJULEGRI RÖÐ.)

a, á, b, d, ð, e, f, g, h, i, í, j, k, l,
m, n, o, ó, p, r, s, t, u, ú, v, x, y, ý,
z, þ, æ, œ, ö.

A, Á, B, D, Ð, E, F, G, H, I, Í, J, K, L, M,
N, O, Ó, P, R, S, T, U, Ú, V, X, Y, Ý, Z,
þ, Æ, Æ, Ö.

1. ak, ag; at, að, as, al, ar, an; ap, af, am.
 ák; át, áð, ás, ál, ár, án; ám.
 ek, eg; et, eð, el, er, en; ef.
 ök; öt, öð, ös, öl, ör; öf, öm.
 æt, æð, æs, æl, ær; æf.
 ig; ið, il, ir, in; im.
 ít, ið, ís,
 ug; ut, uð, ul, ur, un; um.
 út, úð, úr; úf.
 ok, og; ot; op, of;
 ók; óð, ós, ól, ór; óp, óf.
 yð, ys, yl; yf. ýk; ýl.
 øk, øg; øp.
 auk, aug; auð, aus, aul, aur; aum.
 eig; eit, eið, ein. eyk; eys, eyr; eym.
-

2. ká; kí; kú. ge; gó.
 já; jú. há; hó, hý, hæ.
 tá; tí; tæ. dá; dí; dó, dæ.
 þá; þú, þó, þý. sá, sæ; sí; sú.
 lá; lú. rá; rú, ró, rý, ræ.
 ná, næ; nú, ný.
 fá, fæ; fú. má, me; mó, mý.
 gey. hey. dey. þau, þei. sei. nei. mey.

3. agg; ass, all, ann; amm. átt, áss, áll, ánn.
 ekk, egg; ess, ell, err, enn; eff, emm.
 ött, öss, öll, önn; ömm. ætt.
 ill, inn. íss.
 ugg; ull, urr, unn; upp. odd, oss. ótt, óss.
 ykk; ydd. ýtt. œdd, œrr.
 autt. eitt, einn. eytt, eydd.
4. akr, ax, agn; aðr, ask, asn, ark, arg,
 arf, arm, ang; apt, afl. áln, álf, álm.
 ex, egn; elg, erg, eng; ept, epl, efl, efn.
 ökl, öx, ögr, ögn; öðl, öðr, ösk, örk, örm.
 ing. ugl; urg, urð, urp; ups, uml. úlp, úlf.
 ork, org, orf, orm; opt. ógn; ólm. yrm. ýft.
 augn; aumt. eign; eins. eykt, eygð; eymd.
5. kak; káf, kám; kem; köf; kis; kul; kot; kóf.
 gat, gaf; geð; gær; gil; goð; góð, gól, góm.
 jak, jat; ját; jeg, jel; joð; jól, jór, jón.
 hak, hag; hár; her; hin; hug; hor; hóf; hún.
 tak; tár. dag; dœm. þak, það; þef; þúf; þóf.
 sag; sál; sög; sit; sín; súr; son; sól; søm.
 lag; lón; let; lög; læt; lið; líf; lúp; lóm.
 rák; rek; röð; rík; rúm; rof; rós; rýf; rœr.
 nag; nál; nef; nær; nótt, nón; nýt, nýr, nýp.
 pál, pár; pel; pæl; píp; púk; pok, pot.
 bál; ber; bón; bœr. fat; fit; for; fót; fyr.
 vað; vel; vín; vor. mál; mig; mín; mús; moð.
 kaup. geil. heim. taum. þeim. saup. sein. lauf.
 rauð. nein. peys. baul; bein. feit. veit. meir.

6.	kjá,	kjó,	kló,	klœ,	klý,	krá,	kró,	kná,	kný.
	gjá,	glæ,	gló,	grá,	gró,	grœ,	grú,	gná,	gný.
	hjá,	hjú,	hjó,	hló,	hlý,	hrá,	hræ,	hró,	hnú.
	tjá,	tje,	trú,	tvö,	tvæ,	tví,	tvo.	dje,	dró.
	þjá,	þrá,	þre,	þrí,	þró,	þvæ,	því,	þvo.	
	sjá,	sjö,	sje,	sjó,	ská,	skó,	ský,	slá,	spá;
	spú,	svo,	smá,	smó.	ljá,	ljæ.	nje.		
	pje.	bje,	blá,	blæ,	blí,	brá,	brú.		
	fje,	flá,	flæ,	fló,	flý,	frá,	frœ.	mjó.	

grey. prey. svei. fley.

7.	axl,	agns,	aldr,	allt,	alls,	allr,	argt,
	args,	arfs,	arms,	afls.	álpt,	álfs,	álms.
	elgs,	elds,	eldr,	ells,	engl,	engr,	efst.
	öxl,	öskr,	öldr,	öngl,	öndr.	æðst.	
	illt,	ills,	illr,	indr,	innr.	ískr,	ístr.
	urgs,	ungt,	ungs,	ungr,	undr.	úlfs.	
	odds,	osts,	orgs,	orðs,	orfs,	orms,	ofns.
	ólmt,	ólms.	yrml,	yngt,	yng.	æxl,	æskt.
	austr.	eykst,	eyddr,	eyðzt,	eyðsl,	eystr,	eymsl.

8.	kakk,	kött,	kugg,	koss.	gekk,	gull,	gýll.
	jukk.	hann,	háll,	henn,	hinn,	húnn,	hóll.
	tönn.	dall,	dögg.	þann,	þett,	þitt,	þinn.
	sátt,	sett.	lakk,	lepp.	renn,	rokk.	nótt.
	páll,	pott,	poll.	bakk,	bagg,	báss,	bögg.
	fell,	finn.	vegg,	völl,	vott.	mann,	mátt.
	heill.	teinn.	dautt.	seydd.	leitt.	rautt.	neitt.

beitt. feitt. meitt.

9.	karl,	kert,	köst,	kist,	kuml,	korn,	kólf.
	garg,	gort,	góms.	járn,	jörð.	hund,	holt.
	tærn,	tind,	tung,	tólf.	disk,	dýrk,	dýpt.
	þarn,	þang,	þand,	þurk,	þung,	þorn,	þýft.
	salt,	sels,	sæng,	sign,	sult,	súrt,	sókn.
	lang,	lágt,	lífs,	lund,	loks,	lofs,	lóms.
	rang,	röst,	rúst,	róms.	nagl,	nafn,	næst.
	páls,	pælt,	pilt,	pils,	písl,	punt,	pund.
	barð,	báls,	belg,	belt,	börk,	börn,	býst.
	fald,	ferð,	fiing,	fúlt.	völt,	vist,	vígt.
	máls,	mörg,	mest,	mund,	moðs,	móts,	mynd.
	keypt.	gauks,	geirs.	heilt.	taums.	deigt.	þeyst.
	seint.	laufs.	reynt.	nauts.	beint.	fausk.	meyr.
10.	kjöt,	kjól;	klær,	krás,	krún,	krof,	krýn.
	gjöf;	glat,	glám,	gler,	glöð,	glöð,	gras,
	grát,	grár,	gren,	grem,	gröf,	grön,	gróf.
	hjal,	hjón;	hlað,	hleð,	hlíf,	hrár,	hret;
	hvað,	hvar,	hver,	hvet,	hvít,	hvíl,	hvín.
	tjar,	tjáð,	tjón;	trað,	treg,	tröð,	trúr.
	draf,	dreg,	drög,	drós,	dróm,	dryn,	dryp.
	þjöl,	þjóð;	þráð,	þrep,	þrif,	þrút,	þrón.
	skal,	skál,	skel,	sjed,	sjód,	sjór,	sjón;
	slök,	slík,	snöp,	snót,	snýt;	spón,	svið.
	ljáð,	ljeð,	ljær,	ljót,	ljós,	ljón,	ljóm.
	fjós,	fjór;	fram,	fríð,	flan,	flog,	flók.
	mjak,	mjer,	mjöög,	mjöð,	mjöil,	mjór,	mjón.
	kraup.	greið.	hleyp,	hrein.	trauð.	draum.	þraut.
	skaut,	skeið;	sleif,	snauð.	flaug,	flein,	fleyg.

11.	knjá.	gljá.	hlje,	hrjá.		
	trjá,	trje.	þrjá,	þrje.		
	skrá;	stjá,	strá,	sljó,	snjó;	spje, spjó.
-
12.	kjass;	klegg,	klöpp,	kross,	krypp;	kvadd.
	gjamm;	glögg,	glugg,	grátt,	grett,	grýtt.
	hjall;	hlemm,	hrönn,	hrygg,	hnapp;	hvell.
	tröll;	tvenn,	tvinn.	drakk,	drótt,	drykk.
	þjett,	þjónn;	þrátt,	þrædd,	þrett,	þrótt.
	skegg,	skinn,	sjótt;	stekk,	slátt;	svell.
	ljett,	ljótt,	ljóss.	rjett,	rjótt.	njótt.
	þjakk;	prett,	prýdd.	blátt,	bloss,	brenn.
	fjekk,	fjall;	flótt.	mjall,	mjöll,	mjótt.
	greitt.	trautt.	sveitt.	neydd.	blautt.	fleytt.
-
13.	kjálk,	kjöts,	kjöls,	kjóls;	kláfs,	klifr,
	kraps,	krunk,	króks,	krækt;	kveld,	kvend.
	gjald;	glers,	grips.	hjálp;	hljóðs;	hvert.
	tjald,	tjörn,	tjóðr;	traðk,	tregt,	tróðs.
	djarf,	djörf;	dragn.	þjóns;	þröng;	þvegn.
	skuld,	sjálf;	stöng,	snúðs;	spóns,	svart.
	ljúft,	ljóts.	rjátl,	rjóðs.	njarð,	njörð.
	þjatl;	plógs,	prest,	prent,	priks,	prúðs.
	þjórs;	bland,	bleks,	blóms,	brúnt,	brotn.
	fjaðr,	fjöld,	fjúks;	flest,	frest,	frost.
	mjalt,	mjölt,	mjöls,	mjólk,	mjúkt,	mjúkr.
	klaust,	kleyft;	kveins.	gleymt.	hrauns,	hreint.
	trauðs,	traust,	treint,	treyst.	draugs,	dreymt.
	skauts;	staurs,	steins,	steypt;	sveifl,	smeikt.
	bleikt,	brauðs,	breiðs.	flaust,	fleins,	freist.

14.	kasts,	kálfs,	kennt,	kufis,	kurls,	kolls.
	gangs,	gelts,	gildr,	gulls,	gólfis,	gæddis.
	jaxl,	jarls,	jarpt,	jarms,	jafnt,	jórtr.
	hatts,	hálftr,	helzt,	hefnd,	horns,	höfðs.
	tálkn,	tungl,	tókst.	dalls,	dálks,	dengd.
	pöngl,	þurft,	þorsk,	þorns,	þorps,	þýfðs.
	salts,	selds,	söngs,	sættzt,	sunds,	sýkns.
	langt,	læðzt,	lungn,	logns,	lopts,	lymsk.
	rapt,	regns,	rusls.	nafns,	nokkr,	nýðzt.
	pældr,	punts,	polls.	bergs,	binge,	borðs.
	falds,	fells,	fyrst.	vargs,	vænztr,	víxl.
	manns,	máðzt,	mennt,	misst,	munns,	mylkr.
	keyptr.	heimsk.	teymds.	leifðr.	reiðzt,	reynsl.
	nausts,	neyðzt.	fausks,	feyskn.	meiðsl.	

15.	kljáð,	kljúf,	knjám,	krjúp.		
	gljáð,	gljúp,	gljúf,	grjet,	grjót,	grjón.
	hljeð,	hljóð,	hljóp,	hljómt,	hrjót,	hnjeð.
	trjám,	trjeð,	trjes,	trjen,	trjón.	
	skjal,	skját,	skjár,	skjót,	skjóð,	skjól,
	skræk,	skráð,	skrið,	skríð,	skrüð,	skrýð,
	skrár,	skráp,	skraf,	skref,	skrif,	skrum.
	stják,	stjök,	stjel,	stjór,	stjan,	stjón,
	strák,	strók,	stryk,	strút,	stríð,	strám ;
	sljór ;	snjór.	spjör,	spjót,	spræk,	sprek.
	prjál,	prjón.	bljúg,	brjót,	brjál.	fljót.
	skraut,	skreið,	skreyt,	strauk,	streit,	
	straum,	streym.				

16. kjöltr,	kropp,	kvaðst,	kveðst,	kvelds.
gjarnt,	gleðst,	grands,	grennt,	grunns.
hjalls,	hrafns,	hvarms.	tjalds,	tróðst.
drapst,	drengs,	drumbs.	þjarks,	þrennt.
skins,	slæðzt,	stöngl,	stóðst,	svangs.
ljett,	ljentr,	ljóstr.	rjettr,	rjeðst.
þjakks,	plægðr,	prett,	prests,	prents.
blinds,	blunds,	bragðs,	brunns,	brúks.
fjarsk,	flestr,	flokks,	fremst,	frosts.
gleymszt,	greinds.	trausts.	breisks,	freistr.
17. kljúfð,	krjúpt.	gljúpt,	gljúfr,	grjóts.
hljótt,	hljóðs,	hljóms,	hnjask,	hnjóðs.
skjátl,	skjótt,	skjals,	skjall,	skjöld,
skræks,	skriðs,	skráps,	skrifl,	skrölt,
stjels,	stryks,	strýkt,	strúts,	stríðs,
spjóts,	sprakk,	spreks,	spreng,	sprung.
þrjáls,	þrjóns.	bljúgt,	brjósk,	brjóst.
fljótt,	fljóts,	fljótr,	fljóðs,	frjáls.
skrauts,	skreytt.	straums,	streymt,	streymd.
18. hljópst,	hrjóstr.	þrjózkr.		
skjótt,	skjalls,	skrölt,		skrokks,
strengt,	strengs,	spjalds,		sprengt.
brjóks,	brjóts.	frjálst,		frjálsr.
19. kreppts.	glennzt,	grennsl.		hvarfst.
drakkst,	drekkt.	þrengzt,		þrengsl.
skignzt,	stakkt,	spenntr,		spannst.
fjekkst,	fjellst,	flennts,		flennt.
strengds,	strengdr,	strengsl,		skrappst,
sprakkst,	sprengds,	sprengdr.		

20. ak-a, ag-i, at-a, as-i, ar-i, an-a, ap-i.
 át-a, áð-u, án-a, ám-a. eð-a, er-u, ef-i.
 ök-u, öð-u, öl-i. æt-i, æs-a, æl-i. ís-a.
 un-i. út-i. ot-a, op-i. óð-u, ór-a, óf-u.
 auka, auga, auði, ausa, aura, auma.
 eiga, eiði, eina, eiri, eyru, eymi.
21. ká-i. ge-i, gó-a. há-i, hó-a, hú-u, hey-i.
 táa. dái, dóu. sæi. lúi. róa. fái. móa.
22. ak-ir, ag-ar, at-ar, an-ar, ap-ar, am-ar.
 áð-ur, ás-ar. el-ur. æt-ur, æs-ir. ís-ar.
 otar, ofar. ós-ar, órar. yfir. ýkir.
 auður, ausur, aumir. eigur, eiður, einar.
23. all-ur, ann-ar. átt-ir. egg-in, eff-in.
 ætt-ir. inn-ar. odd-ur, okk-ar. ykk-ur.
 akr-ar, ax-ir, aðr-ir, arf-ur, apt-ur.
 álf-ar. eng-ir, end-ar, ept-ir, efn-um.
 öklar, öðrum, öskur, öldur. æstur.
 uxar, uglur, urðar, ungur. úlpur.
 orgar, orfið, optar. ólgar, ólmur.
 auknir, auknum, auðgað, austur, aumkar.
 eignir, eitrad, einkar, einkum.
 eyktir, eygður, eymdar, eymdur.
24. kak-a, káp-a, kis-a. gól-a. jón-i.
 hóf-a, hýð-i. tár-a, tún-i. dag-a.
 þak-i, þág-a, þúf-a. sæt-i, súr-a.
 laga, lesa, læti. rúmi, ropi.
 næpa, nýru. poki. fata. munu.
 heima. tauma. laufi. reipi. meira.

25.	kjó-ar,
hjú-in,
sjáum,	klœ-ar,
hræ-ið,
sjóar,	kná-ir.
hnú-ar.
skýin.	gló-ir,
tje-ið.
ljáin.	grá-um.
dje-ið.
brúin.
26.	axl-að,
undr-um,
austrið,	aldr-að,
orðn-ir,
eyddrar,	álpt-ir,
orpn-ir,
eymdrar.		engl-ar.
ólmr-ar.
27.	kögg-um,
henn-ar.
nökk-uð.
karlar,
tærnar,
saltið,
haustið.	kett-ir,
tenn-ur.
poll-ur.
kertin.
tindur,
sængin.
leiddur.	koss-ar.
dögg-in.
vegg-ur,
garður.
tungan.
neglur.
teymdur.		gull-in.
lakk-ið.
völl-ur.
jörðin.
þangað.
börkur.
neyddur.
28.	kjöt-ið,
hlað-ið,
þjal-ir,
skipin,
ljósið.
trauður.	krás-in.
hret-ið,
þjóð-in,
sjóður,
fjórir,
dreymir.	gjöf-in,
hvað-an.
þráð-ur,
stólar,
fremur.
steinar.		gras-ið.
drög-ur.
þrem-ur.
slitur.
mjölið.
fleiður.
29.	klegg-inn.
þjónn-inn.
kjálkans.
snúðsins.		glugg-inn.
slátt-inn.
gripsins.
bleksins.		tvinn-inn.
prett-inn.
hretsins.
fjöldans.
30.	kollsins.
ruslsins.
þorsksins.
hrjóstrugs.
krapstrinn.		góllsins.
nafnsins.
fyrnska.
skjálftans,
grennslast.		hestsins.
mannsins.
bernska.
skröltsins.
strengslíð.
-

31. at-að-a.	öf-ug-ir.	æð-ar-dún.
ess-un-um.	ugg-un-um.	odd-un-um.
akr-ann-a.	epl-ann-a.	ökl-ann-a.
ux-arn-ir.	urð-irn-ar.	augn-ann-a.
kot-ung-ar.	geil-arn-ar.	þúf-urn-ar.
sát-urn-ar.	lóf-arn-ir.	næp-urn-ar.
bun-urn-ar.	fæt-urn-ir.	veg-irn-ir.
knú-and-i.	gló-and-i,	gró-and-i.
sjö-und-i,	snú-and-i.	flá-and-i.
axl-irn-ar,	aldr-arn-ir.	engl-arn-ir.
álpt-irn-ar.	öngl-arn-ir.	ungl-ing-ur.
32. kettirnir.	tennurnar.	baggarnir.
karlmenni.	járnmjelin,	jónsmessa.
salttunna.	þangfjara.	fullvissa.
kjötmatur.	glámskyggni.	hraunsprunga.
fjölhagur.	framhleypti.	mjölbragðið.
33. gluggarnir.	hjallarnir.	tröllauknir.
drátturinn.	stekkirnir.	rjetteygður.
kveldsvæfur.	hjálp-samur.	tjaldsúlur.
sjálfgjörður.	ljónshamur.	frostleysur.
jaxlarnir.	heimskingjar.	tunglöldin.
þönglarnir.	loptsefnin.	mannsaldur.
grjóthólar.	hnjóttóttur.	skrautsteinar,
skrafdrjúgur,	smjörskaka.	fljótgrónir.
34. hrafnsegginn.	stönglarnir.	prestshempa.
skjátlaðist,	skriflanna,	sprengrmóður,
skrjáfaði,	skrjóðurinn,	
strjálbyggður,	strjúpanum.	
-

35. gam-an-sam-ur.
 töi-ur-leg-ur.
 sum-ar-dag-ur,
 rað-ar-töl-ur.
 kjó-a-hreið-ur.
 ljá-a-smið-ur.
 and-ar-væng-ir.
 engl-a-mynd-ir.
 kattarauga.
 taglhársreipi.
 hjónabandið.
 skráarauga.
 svellabreiður.
 kveldadimma.

hag-an-leg-ur.
 dán-u-mað-ur.
 sól-ar-ljós-ið.
 við-ar-lauf-in.
 grá-víð-is-lauf.
 sjó-far-end-ur.
 ull-ar-kamb-ar.
 eyðsl-u-belg-ur.
 happaferðir.
 silfurhnappar.
 framavegur.
 snjóavetur.
 fjallaraðir.
 sveifluafið.

36. yrml-ing-a-sjöld-i,
 harð-ind-a-kafl-i.
 tind-fjall-a-jök-ull.
 gras-a-fjalls-ferð-ir.
 hnjá-lið-a-sýk-i.
 trölskessusæti.
 skuldskeytingarbrjef,
 heimskingjabragur.
 grjóteyrarvöllur.
 prestshempukragi.
 gljúfragilsklettar.

ymbr-u-dags-veð-ur.
 mann-skað-a-bil-ur.
 lags-mann-a-skipt-i.
 skot-hend-u-brag-ur.
 trjá-við-ar-farm-ur.
 fjallvegafjelag.
 skiptavinurinn.
 tunglkomuhátíð.
 skraffinnasögur.
 fjallsrótasvæði.
 brjóstmylkingarnir.

ísafjarðardjúpið.
 breiðamerkursandur.

eyjafjallajökull.
 vatnajökulsvegur.

37. AFL, ÁST, ELD, ÖND, ÆTT; ILL, ÍSS;
UNG, ÚLF, ORÐ, ÓSK, YLS, ÝFÐ, ÆPT.
AUÐUR. EIGUR. EYJAR.
-

KÓF, GIL, JÓL, HÚS;
TAK, DYR, ÞAK, SÖG.

LJÓSIÐ, RÖKKUR, NÆTUR.
PILTUR, BRÓÐIR, FAÐIR,
VITUR, MAÐUR.

KRAP, GRÖS, JÖRÐ, HURÐ;
TÚN, DÖGG, ÞERRIR, SÓLIN,
LJÓNIÐ, RJÚPAN, NAUTIÐ;
PÁSKAR, BÆNDUR, FUGLINN,
VINDUR, MYRKUR.

VORIÐ GÓÐA, GRÆNT OG HLÝTT,
GRÆÐIR FJÖR UM DALINN:
ALLT ER NÚ SEM ORÐIÐ NÝTT,
ÆRNAR, KÝR OG SMALINN.
KVEÐUR Í RUNNI, KVAKAR Í MÓ
KVIKUR ÞRASTASÖNGUR;
EINS MIG FÝSIR ALLT AF ÞÓ
APTUR AÐ FARA Í GÖNGUR.

38. Börn vita fátt; skilningur þeirra er óþroskaður, og því skilja þau ekki heldur nema fátt eitt af því, sem þau sjá og heyra; það verður því að fræða þau, og þau verða að nema. Sjeu börnin viljug og námfús, og taki þau eptir því með athygli, sem þeim er sagt, þá eykst bæði þekking þeirra og skilningur, eptir því sem þau verða eldri, og þau verða greind og skynug. En lötum börnum fer aldrei neitt fram, og þau verða allajafna heimskingjar.

39. Þegar börn eru á fyrsta árinu, geta þau eigi gengið, eigi talað og ekkert skilið; þegar þau eru komin á annað árið, þá fara þau að geta gengið og talað einstaka orð, og úr því allt af fleiri og fleiri, þangað til þau eru orðin altalandi. En ekki læra börn af sjálfum sjer að tala, heldur af því að þau heyra hina fullorðnu gjöra það. Ef börnin heyrðu eigi mannsmál, þá mundu þau aldrei læra að tala, enda er það orðtæki, að því læra börnin málið, að það er fyrir þeim haft. En eins er um hvað annað, að börn læra fátt, nema þeim sje kennt það, eða þau heyri eða sjái það fyrir sjer.

40. Bækur eru til þess gjörðar, að menn geti fræðzt af þeim. En til þess að geta haft nokkur not af bókum, verða menn að kunna að lesa, og það eiga börn að nema þegar á unga aldri. Eigi læra börn það þó allt í einu eða fyrirhafnariaust; iðni og eptirtekt þarf til þess. Sjeu börnin löt og eptirtektalaus, gleyma þau því undir eins aptur, sem þau nema; þeim veitir þá helmingi örðugra að læra að lesa, og eru helmingi lengur að því. Þess vegna verða börnin að vera viljug og eptirtektasöm; enda er þá og ekki nema gaman að segja þeim til, eins og það er leiðinlegt, að segja til lötum börnum.

41. Mikið er unnið, þegar börnin eru búin að læra að lesa. En það er ekki nóg að þau læri það einhvern veginn; þau verða að læra að lesa vel og fallega; þau mega ekki nema staðar við hvert orð, heldur verða þau að geta lesið viðstöðulaust, eins og þau væru að tala, og ekki er það nein kunnátta fyr.

42. Mörg eru þau börn, sem í fyrstunni veitir örðugt að hafa til lengdar allan hugann á því, sem þau eru að nema, en vanti ekki viljann, veitir þeim það smátt og smátt auðveldara, og eptir nokkurn tíma fara þau að hafa gaman af að hugsa um það, sem verið er að kenna þeim. Slíkum börnum er gaman að kenna að lesa, og þau eru einnig fljót að læra það; því að þau hafa ekki hugann á öðru en því, á meðan þau eru að lesa. Allir hæla slíkum börnum, og þau fara fljótt að geta haft nokkur not af bókunum. En til þess að hafa full not af bókunum, er ekki nóg að barnið kunni að lesa; því það er margt í þeim, sem þau skilja ekki, og fæstar bækur eru að öllu leyti við þeirra hæfi. En þetta lagast og með tímanum, ef barnið hefur hugann á því, sem það les; kostar kapps um að skilja það og hugsa um það. En það sem þau skilja ekki sjálf, um það verða þau að spyrja hina fullorðnu, sem skilja það, og allir verða fúsir á að fræða þau, en við það vex þekkingin, og skilningurinn eykst.

43. Af stöfunum verða atkvæði, af atkvæðunum orð, en af orðunum verða málsgreinir. Til þess að lesa vel og rjett, er eigi nóg að geta nefnt orðin fljótt, heldur þarf hvert barn og þegar frá upphafi að venja sig á fallett lestrarlag. Til þess heyrir, að það dragi ekki seiminn, hvorki við einstök orð eða enda málsgreina, eigi gleypi stafi, atkvæði, eða orð, nje

heldur hafi neinn annan kæk; það má hvorki tafsa, nje heldur lesa mjög seint, heldur verður það að lesa stillt og greinilega; slengja ekki saman atkvæðum, heldur láta hvert atkvæði heyrast glöggt, án þess þó að staður verði á; því að eigi má orðin í sundur slíta, og má þá geta þess, að í hverju ósamsettu orði skal taka alla samhljóðendur með undanfarandi atkvæði, til að mynda í orðinu birting; í því eru tvö atkvæði, er hið fyrra birt, en hið síðara ing, en birtingar er þrjú atkvæði, og er ar hið þriðja atkvæði í því. En sje orðið sett saman úr tveimur orðum eða fleirum, þá ráða samskeytin atkvæðunum, svo að nýtt atkvæði hefst þar, sem fyrra orðið endar, til að mynda í hádegi, það orð er þrjú atkvæði; fyrsta atkvæðið er há, annað deg, þriðja i; á því sjest, að d er tekið til atkvæðis með eg, sem á eptir fer, en ekki með atkvæðinu há, sem á undan fer. En hve nær orðið sje samsett eða ósamsett, lærist með vananum og tilsögn. foreldra og kennanda. En til þess að venja börn á, að greina sundur atkvæði, þá eru bönd eða stryk sumstaðar sett á millum hvers þeirra í atkvæðunum hjer á undan.

44. En fyrst ekki má slengja saman atkvæðunum, þá má enn síður slengja saman orðunum, og því er haft bil á milli hvers orðs í bókum, til að sýna, hvar hvert orð byrjar og endar. Eigi má heldur slengja saman málsgreinum eða málsgreinaköflum, og því hafa menn fundið fjögur aðgreiningarmerki, sum til þess, að greina hvern hluta málsgreinar frá öðrum, en sum til þess að greina málsgreinar sjálfar. Þessi fjögur aðgreiningarmerki verður því barnið að þekkja, svo og gildi þeirra og þýðingu í lestrinum; því annars getur

það ekki lesið vel. Merkin eru þessi: , (högg) ; (depilhögg) : (tvístingur) og . (depill eða stingur).

Högg (,) [komma] greinir sundur kafla eða liði málsgreinar, og skal lítið eitt hika við það í lestrinum, svo sem svarar fjórðung úr andartaki; en andartak kallast það, að anda að sjer og frá sjer, og svo tími sá, sem til þess þarf; til að mynda: það er víst, að öll góð börn eru fús að læra.

Depilhögg (;) [semíkólon] greinir sundur tvær eða fleiri málsgreinir eðs málsgreinakafli, sem ekki hanga beinlínis hver af öðrum, eir standa jafnhliða og í nánú sambandi hver við annan, til að mynda: Barnið er iðið; það er viljugt; það er þægt og hlýðið. Við depilhögg skal nema staðar, svo sem svarar hálfu andartaki eða vel það.

Tvístingur (:) [kólon] er hafður, þegar orð annars manns eru til greind, til að mynda: Þá mælti Þorgnýr: „Annan veg er nú farið skaplyndi Svíakonunga, en fyr hefur verið.“ Tvístingur er og hafður, þegar eitt-hvert dæmi er tekið upp á það, sem verið er að tala um, eins og til að mynda er gjört á þessum blaðsfðum. Við tvísting skal hika við í lestrinum viðlíka lengi, eða fullt eins lengi, og við depilhögg.

Depill eða stingur (.) [punktur] er settur við enda heillar málsgreinar, þegar öll málsgreinin er á enda, og menn eins og hverfa að nokkuð annari hugsun, sem eigi er einskorðuð við það, sem áður er sagt, til að mynda: Það var auðsjeð á öllu, að þar höfðu ekki verið tekin grös í margt ár. Við bárum ekki við að binda á okkur pokana. Við depil skal nema staðar eða þagna í lestrinum, svo sem

svarar andartaki, stundum snöggu, stundum seinu, eptir því sem á ræðunni stendur.

Auk þessara aðgreiningarmerkja eru og ýms önnur merki höfð í bókum, en eigi eru það aðgreiningarmerki, og skal þeirra getið síðar; þó eru tvö af þeim, sem jafn framt hafa í sjer fólgið aðgreiningarmerki, en það eru: ? (spurningarmerkið) og ! (upphrópunarmerkið eða geðshreifingarmerkið).

Spurningarmerkið (?) er þá haft, er menn spyrja um eitthvað, til að sýna að það sje verið að spyrja; til að mynda: Hvernig er veðrið í dag? Sjerðu rindana þarna upp á Bröttuskeið sunnanverðri? En þetta merki hefur og stundum í sjer fólgið depilhögg (;) og stundum depil (.), eða með öðrum orðum, að ? er sama sem ?;, eða ?., og skal því hika eins við það í lestri eins og við depilhögg eða depil.

Upphrópunarmerkið (!) er þá sett, er menn ávarpa einhvern með nafni, furða sig á einhverju, mæla eitthvað í hræðslu eða ofboði, í skopi eða í hálf-fýlu, eða í fám orðum, þegar einhver geðshreifing lýsir sjer í ræðnunni, til að mynda: „Sæll vertu, fífill minn!“ sagði flugan. „Guð hjálpi mjer!“ Það situr á þjer, pattanum, að þykjast vilja láta eins og fullorðnir menn! Merki þetta hefur í sjer fólgið stundum högg, stundum depilhögg, og stundum depil, en hvert merkið í því felist í hvert sinn, verður sambandið og ræðulagið að sýna, til að mynda í: „Sæll vertu, fífill minn!“ sagði flugan, felst högg í upphrópunarmerkinu; en í dæminu: Það situr á þjer, pattanum, að þykjast vilja láta eins og fullorðnir menn! felst depill í upphrópunarmerkinu, eða þar er það sama og !., en í hinu dæminu sama og !..

45. Margt er það, sem vjer sjáum fyrir augunum, og margbreytilegt; sumt af því er lifandi, en sumt dauðt. Lifandi er allt það, sem sjálft getur hreifst og flutzt úr einum stað í annan; alls konar dýr eru til að mynda lifandi. Þeir hlutir, sem ekki geta það, eru kallaðir dauðir eða líflausir, eins og steinarnir.

46. Maðurinn er eitt af dýrunum, en hann er æðstur allra dýra og veglegastur. Hann einn getur talað, en ekkert dýr annað. Ef hundurinn er barinn, svo hann kenni til, skrækir hann að eins, en ef maðurinn er sleginn, svo hann kennir til, þá hljóðar hann reyndar, eins og hin dýrin, en getur þar að auki skýrt frá tilfinningu sinni með orðum. Málið er í raun og veru einkenni mannanna, og því kalla menn öll önnur dýr mállaus; því að þau geta ekki lýst tilfinningum sínum, nema einungis með hljóðum eða látæði, en alls ekki með orðum, eins og maðurinn.

Maðurinn getur hugsað um það, sem hann sjer og heyrir, og fundið, til hvers hvað eina sje hentugt, til að mynda, að smíða má úr trjenu ýms áhöld og búsgögn, hús og skip, og fram eptir því; en þetta geta ekki dýrin.

Maðurinn getur skilið, hvers vegna ýmislegt er eins og það er, og gjört sjer grein fyrir því, til að mynda, hvers vegna dýr eru á húsinu; þær eru vegna þess, að annars yrði ekki komizt út og inn um húsið; gluggar eru hafðir vegna birtunnar; ef enginn væri glugginn, þá kæmist dagsbirtan ekki inn í húsin; þá væri ávallt myrkt í þeim; en þetta geta ekki dýrin skilið; þau geta alls ekki gjört sjer ímyndun um, hvers vegna eða til hvers það eða það sje, og er það einn af yfirburðum manns-

ins yfir þau. Þess vegna segjum vjer og, að maðurinn hafi skynsemi, en hin dýrin ekki, og því eru þau kölluð skynlaus.

Maðurinn gengur upprjettur; hann getur horft upp í loptið, og snúið höfðinu fram og aptur til beggja hliða. Hin skynlausu dýrin ganga álút, og þegar þau ganga, verða þau að horfa niður í jörðina; þau eiga miklu óhægra með, að horfa upp í loptið og til hliðar en maðurinn; líkami mannsins er allur miklu fullkomnari og fegri en þeirra.

47. Hin skynlausu dýrin eru ógnarlega margbreytileg, bæði í sköpulagi og lifnaðarháttum. Ógnarmunur er, til að mynda, á hestinum og hrafninum, og þá eru fiskarnir enn öðruvísi og ormarnir enn öðruvísi. Eftir aðalmismun þeim, sem er á öllum lifandi skepnum, skipta menn þeim í ýmsa flokka, til að mynda: spendýr, fugla, fiska, skorkvikindi, og svo framvegis.

48. Kýrin er spendýr; blóðið í henni er rautt; hún hefur júgur, og á því eru fjórir spenar, og úr því kemur mjólkín, sem menn drekka; hún fæðir lifandi kálf einu sinni á ári.

Ærin er og spendýr; hún hefur júgur með tveimur spenum á. Ærnar fæða lifandi lömb einu sinni á ári, og víst hafa mörg börn, sem geta lesið þetta, sjeð, þegar lömbin eru að sjúga mæður sínar.

En spendýrin eru miklu fleiri enn, til að mynda: hundarnir, hestarnir, kettirnir, og svo framvegis, en sama er aðaleinkenni þeirra allra, það, að blóðið í þeim er rautt og heitt, að þau fæða afkvæmi sín lifandi, að kvenndýrin hafa júgur með mjólk í, og við hana lifa afkvæmi þeirra, þangað til þau geta bjargað sjer sjálf. Flest spendýr hafa hár eða ull um allan líkamann.

49. Fuglarnir leggja eggjum, sem þeir liggja á og verma,

til að mynda æðarfuglinn; en eftir nokkurn tíma kemur ofurlítill ungi út úr egginu, og færir þá fullorðni fuglinn honum mat, þangað til hann getur flogið, eða leitað sjer fœðu sjálfur. Fuglarnir hafa fiður, og svo vængi, og með þeim fljúga þeir, og eru þeir ekki lengi að fara hvern spölinn. Sumir af fuglunum lifa ávallt á landi, eins og hrafninn, en sumir bæði á vatni og landi, og þeir geta synt, eins og áltir og endur; það kalla menn sundfugla.

50. Fiskarnir lifa allt af í sjó eða vatni; blóðið í þeim er kalt; þeir hafa enga fœtur, en í þeirra stað eru uggarnir og sporðurinn, og þá hafa þeir til að synda með. Þeir leggja eggjum, eins og fuglarnir, en það eru hrognin, sem menn sjá til að mynda í þorskinum og laxinum. Þegar fiskarnir eru búnir að leggja hrognunum, skipta þeir sjer ekki af þeim framar; þó kvikna þar úr fiskar, en ósköp eru þeir litlir fyrst.

51. Skorkvíkindi eru til að mynda flugur og fiðrildi, og má alstaðar sjá nóg af þeim á sumrin.

52. Ógnarmikil not hafa mennirnir af hinum skynlausu dýrum. Af þeim fá þeir mestmegnis bæði fœði og klæði. Úr kúnum og ánum fá þeir mjólkina, en úr mjólkinni er búið til bæði smjör, skyr og ostar, auk annars fleira. Kjöt ýmsra dýra, til að mynda nauta og sauða, hafa þeir til fœðis. Af sauðpeningnum fá menn ull til klæða, og úr skinni ýmsra dýra búa þeir til skófátnað sinn og margt annað. Á hestunum ríða þeir, og eru við það miklu fljótari í ferðum, heldur en ef þeir ættu að ganga, og miklu ólúnari; þeir bera og á þeim sitt hvað, er flytja þarf, til að mynda heyið af engjunum. Af fuglunum fá menn fiður og dún, til að hvílast á, þegar þeir eru lúnir

orðnir af dagsvinnu sinni, eða sjúkir; egg þeirra og kjöt hafa þeir sjer til fæðis, og eins fiskana. Öll dýr eru sköpuð mönnunum til einhvers gagns og nota; því eiga menn og að fara vel með þau.

53, Þá er jörðin fögur á sumrin, áður en farið er að slá; hún er skrúðgræn og sumstaðar öll eins og glóandi, þar sem blómin vaxa. Það eru grösín og blómin, sem gjöra jörðina skrautlega. Þau lifna við á vorin, þegar fer að hlýna í veðrinu og jörðin er orðin þíð, en visna og deyja út aptur á haustin, þegar kuldarnir fara að koma. Öll grös hafa eins konar líf í sjer, og því segja menn, að þau lifni við og deyi út, en það líf er miklu öðruvísi, heldur en hjá mönnunum og dýrunum. Grösín geta eigi hreift sig sjálf eða fundið til, eins og dýrin; þau hafa hvorki sjón, heyrn, tilfinningu, smekk nje ilman. Af grösunum hafa mennirnir og mikið gagn; því að á þeim lifir mikill fjöldi hinna skynlausu dýra, sem mennirnir hafa not af. Engar gætu menn haft kýrnar eða ærnar, af ekkert væri heyið, og þá fengju menn heldur enga mjólkina; mennirnir hafa og grösín sjálfum sjer bæði til fæðis og lækninga. Þá er ilmurinn góður og þægilegur af blómunum, og þannig hafa mennirnir bæði gagn og gaman af grösunum.

54. Dagur og nótt kallast hvort fyrir sig dægur, en bæði til samans sólarhringur, en það eru tuttugu og fjórar stundir; því í dægriinu eru tólf stundir. Sólarhringur er og kallaður dagur, og eru sjö slíkir dagar, eða fjórtán dægur, kölluð vika. Fjórar vikur kalla menn mánuð, og eru þrettán slíkir mánuðir kallaðir ár, og þá verður þó einn dagur um fram. Til eru og aðrir mánuðir; þeir eru tólf í ári hverju; í þeim

eru fjórar vikur og einn, tveir, eða þrír dagar um fram. Þegar þessir tólf mánuðir eru liðnir, þá byrjar nýtt ár. Fyrsta dag ársins kalla menn nýársdag, en síðasta daginn gamlársdag.

55. Fyrsti dagurinn í vikunni er sunnudagurinn, annar er mánudagurinn, þriðji er þriðjudagurinn, fjórði er miðvikudagurinn, fimmti er fimmtudagurinn, sjötti er föstudagurinn, sjöundi laugardagurinn; hann er síðastur, og þá hefst aptur ný vika.

56. Hinir tólf mánuðir í árinu heita svo: janúarmánuður; hann er fyrsti mánuður ársins og hinn fyrsti dagur hans er jafnan nýársdagurinn. Næstur á eftir honum er febrúarmánuður, þá marzmánuður, þá aprílmánuður, þá maímánuður, þá júnímánuður, þá júlímánuður, þá ágústmánuður, þá septembermánuður, þá októbermánuður, þá nóvembermánuður, þá desembermánuður, og er hann jafnan síðasti mánuðurinn í árinu. Seint í desembermánuði eru jólin, en síðasti dagur hans er gamlársdagurinn.

57. Árinu er og skipt í tvo helminga, sem kallast misseri. Í hverju misseri eru sex mánuðir. Annað misserið heitir sumar; en hitt vetur. Veturinn byrjar seint í októbermánuði, og endar seint í aprílmánuði. Vetrardagurinn fyrsti er jafnan laugardagur, og síðasti vetrardagur miðvikudagur; fimmtudagurinn næsti þar á eftir er sumardagurinn fyrsti; en síðasti sumardagur er föstudagur.

Á veturna er sólargangurinn styttri en á sumrin; stytztur er hann þó þremur dögum fyrir jól; þá er kallað að dagur sje stytztur, en nóttin lengst, og heita það vetrarsólstöður.

Úr því fer sólarganginn aptur að lengja, þangað til í júnímánuði, þá er hann lengstur, þremur dögum fyrir Jónsmessu, þá segja menn að sje lengstur dagur, en stytzt nótt, og heita það sumarsólstöður. Þá er bjart alla nóttina. Eptir það fer sólarganginn aptur að stytta. Síðasta hluta sumars og fyrsta hluta vetrar köllum vjer haust, en síðasta hluta vetrar og fyrst framan af sumrinu köllum vjer vor.

Á veturna er kuldinn meiri en á sumrin, af því, að sólin skín þá ekki eins lengi á jörðina. Þá eru frost og kuldar, og snjór og ís þekja jörðina. En með vorinu mýkist veðráttan, og er þó bezt og blíðust á sumrin. Á haustin kólnar veðráttan aptur, og það því meira, sem meira líður á haustið.

SÖGUR.

59. Maður er nefndur Grímur; hann bjó á þeim bæ, sem að Grímsá heitir. Hann átti sjer tvo syni, hjet annar Bárður, en annar Sigurður; var Bárður tólf vetra, en Sigurður ellefu. Rjett hjá Grímsá var annar bæ, sem hjet Melkot, og var eigi lengra á milli en svo, að túnin náðu saman. Sigmundur hjet bóndinn á Melkoti. Einu sinni að áliðnu sumri voru þeir Bárður og Sigurður að leika sjer úti á túni, og barst leikurinn yfir að Melkoti. Þar var stór kálgarður og vænn, og var ágætlega sprottið í honum; næpunar voru orðnar ákaflega stórar, og voru þær þó þjettsettar, og stóðu víða tvær saman. Drengjunum varð starsýnt á næpunar, og fór að langa í þær; því þeim þóttu næpur góðar, eins og mörgum unglingum þykir. Enginn var heima á bœnum; fólkið var allt að heyvinnu skammt fyrir utan túnið. Þá sagði Sigurður: „Þarna mætti fá nóg af næpum. Heyrðu Bárður! á jeg ekki að skjótast inn í garðinn, og taka okkur eina næpu? Það er enginn heima, og enginn sjer það.“ „Hvað ertu að hugsa?“ mælti Bárður. „Ekki eigum við næpunar.“ „Hann Sigmund munar ekki mikið um eina næpu,“ sagði Sigurður; þær eru einnig svo margar og þjettsettar, að það er ekki unnt að sjá, þótt einni sje kippt upp.“

„Það er rangt samt,“ mælti Bárður; „enginn má taka það, sem aðrir eiga, að eigandanum óafvitandi, eða í leyfisleysi; það er sama sem að stela. Manstu ekki, hvað hann faðir okkar sagði um daginn, þegar maðurinn, sem hafði stolið peningunum var færður bundinn til sýslumanns? Hann sagði, að á mjóum þvengjum lærðu hundarnir að stela; eins væri um mennina, að enda þótt þeir tækju fyrst að eins einhverja smámuni, yrði þó endirinn sá, að þeir stælu miklu.“ Sigurður þagði við, og fór að hugsa út í þetta, en loksins mælti hann: „Við skulum fara heim aftur,“ og það gjörðu þeir.

60. Einu sinni voru mörg börn að leika sjer niður við sjó hjá Grjóteyri við Hamarsfjörð. Það var um vetur, og var allmikið frost, og var fjörðurinn nýlagður. Börnin ætluðu að fara að renna sjer á ísnum, sem bæði var rennsljettur og háll. En í því bili, sem þau ætluðu út á ísinn, kom þar að þeim einn vinnumaðurinn frá Grjóteyri; hann kallaði til þeirra, og spurði, hvað þau væru að hugsa; ísinn væri ekki heldur enn, og þau gætu dottið ofan í. Börnunum brá heldur en ekki í brún við þessa fregn, og hættu hið bráðasta við að fara út á ísinn, nema drengur einn, að nafni Benidikt; hann gegndi ekki, bljóp út á ísinn og fór að renna sjer fótskriðu, og gjörði svo gis að hinum börnunum fyrir það, hversu huglaus þau væru, að þora ekki að koma út á ísinn. En þegar minnst vonum varði, brast ísinn undir honum, og hann datt ofan í sjóinn. Hann náði reyndar í skörina, en komst þó ekki upp, og hefði efalaust drukknað þar, ef vinnumaðurinn hefði ekki undir eins komið

og hjálpað honum. Þegar Benidikt var kominn upp á ísinn, skalf hann og nötraði af kulda, svo hann gat varla staðið, og ekki komið upp einu orði. Hann var þá borinn heim að bæ, og látinn hátt ofan í heitt rúm. En allt fyrir það hljóp þó í hann kalda, svo hann lagðist sjúkur, og lá nærri því heilan mánuð, og ekki náði hann sjer alveg aptur fyr en löngu þar eftir. — Betra hefði honum verið að hlýða ráðum vinnumannsins, eins og hin börnin, og fara ekki út á ísinn.

61. Einhverju sinni var stúlka ein að nafni Margrjet. Hún var einkadóttir foreldra sinna; var hún þeim hlýðin og eptirlát, og hefði getað orðið allra vænsta stúlka; en hún hafði einn galla, og það var það, að hún var ógnarlega forvitin, og gat heldur yfir engu þagað, sem hún heyrði eða sá; enda fylgisti og forvitni og sögvísi optast nær að. Hvernig sem Margrjetu var hegnt fyrir þetta, gat hún þó með engu móti lagt það niður, eða gjört við því. Bærin, þar sem hún átti heima, hjet að Hólti, og var þar þrúbýli. Faðir hennar hjet Þórður, en hinir bændurnir Árni og Steinn. Margrjet var svo forvitin, að hún laumaðist opt og einátt inn á þaðstofugólf í hinum bæjunum, einkum í rökkrunum, og stóð þar á hleri og hlustaði eptir, hvað talað var uppi á loftinu. En óðar en hún kom út aptur, sagði hún hverjum, sem hún hitti, frá því, sem hún hafði heyrt, og afbakaði það þá opt, bætti við það eða dró undan, með fram vegna þess, að henni hafði misheyrzt, eða af því, að hún hafði ekki heyrt allt, og varð því að bæta inn í, til þess að það yrði sögulegra. Af þessari forvitni og sögvísi

varð öllum á bönum illa við hana. Einu sinni kom Árni að henni, þar sem hún stóð á hleri á baðstofugólinu hjá honum, og var að hlusta eptir, hvað talað væri uppi á loptinu. Hann tók þá til hennar og lúbarði hana, og sagði, að hún skyldi hafa það fyrir forvitnina úr sjer og sögvisina; nú hefði hún og nokkuð að segja frá. En Margrjet lét sjer ekki segjast að heldur. Veturinn áður en hún var staðfest missti hún báða foreldra sína, og var henni þá komið fyrir hjá bónda einum þar í sveitinni. En þaðan var hún rekin eptir hálfan mánuð fyrir forvitni og sögvisi, og var henni þá komið fyrir annarstaðar. En þar fór allt á sömu leið, og svo fór á endanum, að enginn í sveitinni vildi hafa hana; reyndi þá hreppstjórinn að koma henni fyrir í annari sveit, en gat ekki; því að þar þekkti hana hver maður af afspurn; kom hann henni þá loks í aðra sýslu, þar sem enginn þekkti hana; en hún var þar eigi heldur nema skamma stund, og svo lauk, að enginn vildi hafa hana. Loks neyddist hún til að flakka manna á milli og lifa á bónbjörgum, en enginn vildi hafa hana nóttinni lengur; því að hún kynnti sig hvervetna að hinu sama, forvitni og sögvisi, og var því alstaðar illa þokkuð.

62. Maður er nefndur Gísli Jónsson; hann var auðmaður mikill. Hann átti tvo sonu, Jón og Magnús. Gísli bjó í kaupstað nokkrum; þar var kaupmaður, sem hjet Pjetur Pjetursson. Sölubúð átti hann stóra, og var henni skipt í tvennt; í innra herberginu geymdi hann ýmislegan varning, sem hann varð að hafa nærri sjer, en kom ekki fyrir í frambúðinni. Þar á

meðal var tunna ein með sykri í, og stóð hún undir glugga einum í innra búðarhúsinu, en neðsta rúðan í glugganum var brotin. Þeir Jón og Magnús vissu, hvar sykurtunnan stóð, en þótti gott sykur. Þeir tóku þá upp á því, að Jón, sem var eldri, lypti undir Magnús, svo að hann gat seilzt inn um rúðugatið og náð sykurmola úr tunnunni. Þetta gjörðu þeir nokkrum sinnum, og varð þess enginn var. En einu sinni kom kaupmaðurinn að þeim, þegar þeir voru að ná sjer sykri; þeir urðu dauðhræddir, og grátbændu kaupmanninn um að fyrirgefa sjer, og segja ekki föður sínum frá þessu, og lofuðu að gjöra þetta aldrei optar. Kaupmaðurinn var allramesta góðmenni, og ljét hann þá fara, í því trausti að þeir mundu halda loford sitt. Það drógst og undan fyrir honum, að setja rúðuna í gluggann, og eigi flutti hann heldur sykurtunnuna. En eigi leið langt um, áður kaupmaður kom aptur að þeim bræðrum, þar sem þeir voru að stela sjer sykri úr tunnunni. Hann sagði þá föður þeirra frá athæfi þeirra, en þeir þrættu fyrir allt saman, og faðir þeirra trúði þeim til allrar ógæfu betur en kaupmanninum. Kaupmaður gekk þá burtu, en kvaðst spá því, að það mundi einhvern tíma fara illa fyrir þeim. Það var og orð og að sönnu; því að þegar þeir voru orðnir fullorðnir menn, urðu þeir stórhjófar, og komust að lyktum í æfilangt varðhald, og þar dóu þeir. Allir fyrirlitu þá, enginn vildi líta við þeim, og hverjum manni þótti vænt um, að losast við þá.

63. Einu sinni var drengur einn, sem hjet Helgi. Hann hafði ógnar-gaman af, að hræða fólk, og gjöra því bilt við, með því að látast hafa meitt sig; stundum ljezt hann, til að mynda, detta ofan stigann í baðstofunni, og cepti upp yfir sig; stundum hljóðaði hann upp, og sagði að hundur hefði bitað sig; eða hann hefði fengið sting undir síðuna, og margt því um líkt. Lengi fram eptir trúðu menn honum, og ruku upp að hjálpa honum, en hann rak þá upp skellihlátur, og sagðist hafa gjört þetta að gamni sínu, til þess að gjöra þeim bilt við. Hann fjekk fyrir þetta margar ávítur og hirtingar, en það kom fyrir ekki. Helgi fór sínum sið fram eins og áður, og menn urðu þessu svo vanir, að það hirti loks enginn um, þótt hann hljóðaði eða kallaði. En hann fjekk og skarþefinn af því á endanum. Svo stóð á, að ás einn lá yfir sund nokkurt milli bæjarhúsanna, og var hátt undir ásin. Einu sinni var allt fólkið inni í baðstofu, tók Helgi þá upp á því, að ganga eptir ásnúm. Þetta tókst honum vel nokkrum sinnum, og varð hann þá öruggari og ógætnari; varð honum þá fótaskortur, svo að hann datt niður af ásnúm, og gekk hægri fóturinn úr liði. Hann hljóðaði þá upp og kallaði, svo það heyrðist inn í baðstofuna, en fólkið skipti sjer ekki af því; það hjelt, að Helgi mundi gjöra það einungis til að hræða sig, eins og vant var. Þegar hann sá, að enginn kom, minntist hann þess, að hann hafði svo opt ginnat aðra, og skammaðist sín þá svo mjög, að hann þagnaði. Þarna lá hann í sundinu, og komst ekki burtu nærri því heilt dagsmark, þangað til vinnukona nokkur kom að honum af tilviljun. Hann var þá borinn inn í baðstofu, og síðan var farið að gæta að, hvað að honum gengi. Sást þá, að fótur-

inn var genginn úr liði, og ákaflega bólginn orðinn. Presturinn bjó á næsta bæ, og var þangað örskammt; var hann undir eins sóttur, og kippti hann fœtinum í liðinn, og veitti það þó örðugt vegna bólgunnar. Helgi kenndi þá svo mjög til, að hann cepti hástöfum, og herti sig þó svo upp, sem hann gat; lá hann síðan rúmfastur eitthvað í mánuð, og var lengi haltur á eftir. En eftir þetta áfall varð Helgi allur annar maður, ginnnti aldrei framar nokkurn mann nje hræddi, og varaði hvert barn við að gjöra það.

64. Maður hjet Guðmundur; hann var bóndi og ekki ríkur. Hann átti mörg börn, og öll esnileg. Ekki er sagt, hvað þau hjetu, nema einn sonurinn hjet Andrjes. Hann var röskur drengur, fljótur í sendiferðum, áræðisgóður og ötull, en nokkuð ófyrirleitinn. Það var einu sinni, að Guðmundur fór til kirkju, og bað prestur hann að taka af sjer brjef með tveimur spesíum í, og senda undir eins með það til næsta bæjar. En svo stóð á um brjef þetta, að nábúi prestsins, fátækur fjölskyldumaður, hafði misst báðar kýrnar sínar, og var í mestu vandræðum; hafði prestur fengið loforð fyrir kú handa honum hjá bóndanum, sem brjefið átti að fara til, en þó því að eins, að hann yndi bráðan bug að því; því að bónda bauðst annar kaupandi, sem einnig þurfti á kú að halda. Nú ætlaði prestur og að gjöra þetta, og skrifaði honum því til, og sendi honum þessar tvær spesíur upp í kúna. Guðmundur vissi, hvernig á stóð, og vildi því hraða brjefinu sem mest. Undir eins og hann kom heim frá kirkjunni, sendi hann Andrjes á stað með brjefið gagngjört til

viðtökumannsins, og lagði ríkt á við hann, að geyma brjefið vel, og flýta sjer. Andrjes brá við þegar, stakk brjefinu í vestisvasa sinn og þaut á stað. Þetta var um vetur á útmánuðum, og var töluverð leysing um daginn. Á leiðinni var dálftil á. Þegar Andrjes kom að henni, var hún sumstaðar leyst, en sumstaðar voru á spengur. Andrjes hljóp þegar út á þá spöngina, sem hann kom fyrst að, og gáði éinskis, fyr en spöngin brast og hann datt í ána. En með því áin var eigi vatnsmikil, gat hann komizt yfir um hana, og hjelt áfram leiðar sinnar. En er hann var kominn heim undir túnið á bænum, sem hann átti að fara til, fór hann að gæta að brjefinu í vestisvasanum. Honum brá þá heldur en ekki í brún; því að brjefið var allt í burtu. Þykist hann nú vita, að brjefið muni hafa hrokkið upp úr vasa sínum í ánni, þegar ísinn brast undir honum. Hann vissi þá ekkert, hvað hann átti að taka til bragðs; hann þóttist vita, að segði hann föður sínum, hvernig farið hefði, þá mundi hann ávita sig harðlega fyrir óaðgæzluna. Hann tók því það ráðið, sem verst gegndi, en það var að skrökva, og sneri síðan aptur heimleiðis. Þegar hann kom heim, spyr faðir hans hannað, hverjum hann hafi fengið brjefið. Andrjes sagði, að sonur bóndans hefði tekið við því, og losað sjer að skila því undir eins, en hann hefði undir eins farið burt aptur, til þess að komast heim fyrir myrkrið; ána á milli bæjanna sagðist hann hafa orðið að vaða, því hann hefði ekki þorað að ganga ísspengurnar; þær hefðu litid svo veiklega út.

En nú er að segja frá prestinum. Hann gjörði nábuá sínum, er átti að fá kúna, boð með messufólki, að hann hefði útvegað honum kú, og það með, að hann skyldi vitja hennar

daginn eptir eða hið fyrsta hann gæti. Bóndanum þótti ósköp vænt um þetta, og sendi eptir kúnni á þriðjudaginn næst eptir. En þegar sendimenn komu til bóndans, sem kúna hafði átt, segir hann þeim, að hann hafi selt hana hinum mannum þá um morguninn; því að prestur hafi engin boð gjört sjer, eins og um hefði verið talað. Sendimenn fara þá heim aptur, og segja bónda frá, hvernig farið hafi. Bóndi bregður við, fer til prests, og segir honum frá. Skilur prestur ekki í þessu, og þykir það undarlegt. Hann fer þá, og hittir Guðmund, og spyr hann um brjefið. Guðmundur segist hafa sent Andrjes með það undir eins um kveldið. Prestur spurði þá Andrjes sjálfan, og sagði hann eins frá sinni ferð og áður. Þóttist nú prestur sjá, að drengurinn, sem Andrjes sagðist hafa fengið brjefið, mundi hafa prettazt um að skila því, eða gleymt því. En hann vildi komast eptir því, og fór nú þangað. Hitti hann bóndann þar, og sagði honum upp alla sögu. En bóndi vissi ekkert um brjefinu um ferð Andrjesar. Var þá gengið á piltinn, sem við brjefinu átti að hafa tekið, og fór það eins; hann sagðist ekki hafa sjeð Andrjes þann dag. Sama sögðu allir á bœnum. Prestur fór þá burt aptur til Guðmundar, og segir honum frá. Guðmundur tekur þá Andrjes á eintal, og gengur lengi á hann. Andrjes stóð lengi fastur á því, að hann hefði fengið drengnum brjefið. Loksins sagði Guðmundur honum, að prestur mundi láta sýslumann ganga í þetta; þá gagnaði hann, og sagði upp alla sögu, eins og var. Lætur þá Guðmundur Andrjes segja presti frá, hvernig á öllu stóð, og ávítaði prestur hann, og sýndi honum fram á, hverju þetta hlyti að olla. En Guðmundur tók Andrjes síðan, og strýkti hann vægðarlaust, og sagðist aldrei

skyldu trúa honum framar, og það þótti Andrjesi verst. Hjet hann því þá, að skrökva aldrei optar, og það efndi hann dyggilega. En lengi var það, sem faðir hans trúði honum til einskis og fyrir engu. En það hlauzt af ósannsögli Andrjesar, að maðurinn, sem kúna átti að fá, varð bjargarlaus; því að hann fjekk hvergi kú. Vesalings-börninn hans fengu enga mjólk, og urðu að svelta, þangað til hreppstjórinn gat komið þeim fyrir til og frá um sveitina.

SÓLIN OG VINDURINN.

65. Einu sinni þrættust þau um það, sólin og vindurinn, hvort þeirra væri sterkara; kom þeim löks saman um, að það þeirra skyldi kallast sterkara, sem fyr gæti neytt vegfaranda mann, er þau sáu á undan sjer, til að kasta af sjer kápu sinni.

Vindurinn fór þegar að blása, og fylgdi með bæði regn og hagl. Vegfarandinn barst lítt af, og skalf af hræðslu, en vaði allt af kápu sinni fastar og fastar utan um sig, og hjelt áfram, eins og fætur togðu.

Nú fór sólin að reyna sig; geislar hennar stóðu þráðbeint niður; himininn varð heiður, og einhver gleðiblær lagðist yfir alla jörðina, og varð hiti allmikill. Vegfarandanum tók nú að hitna, og þoldi hann eigi lengi að ganga í kápunni; hann kastaði henni frá sjer, og settist síðan niður í forsæluna, og átti þá sólin sigri að hrósa.

Blíða og hógværð orkar tíu sinnum meira en harka og ákaflýndi.

FERÐAMAÐURINN OG MÝRALJÓSIÐ.

66. Einu sinni var maður nokkur á ferð á næturþeli, og sá skammt frá sjer mýraljós. Hann stefndi þangað, sem ljósið var, en villtist af leiðinni, og vissi ekki fyr til, en hann datt ofan í fen eitt upp undir hnjé.

„Óhræsis-villuljós,“ mælti þá ferðamaðurinn, „því drógst þú mig hingað?“ „Dró jeg þig?“ segir mýraljósið. „Jeg á ekki skilið, að fá

þessar ávitur; sjálfviljugur gekkstu á eptir mjer, og enginn rjeð þjer til þess nema sjálfur þú.“

Mönnum er tamara að skjóta skoldinni á aðra en sjálfa sig, ef eitthvað fer illa. En gæti menn betur að, mun það optast reynast, að þeir valda sjálfir óhamingju sinni.

HESTURINN OG ASNINN.

67. Einu sinni var maður á ferð, og rak á undan sjer asna og hest, báða með klyfjum. Asninn varð ákaflega móður, og bað hestinn að hjálpa sjer, og bera nokkuð af böggunum fyrir sig, en hesturinn neitaði því þverlega. Þeir hjeldu þá áfram um hríð, og ekki lengi, áður en asninn örmagnaðist undir klyfjunum, og datt dauður niður. Maðurinn fló þá asnann, tók klyfjarnar, sem á honum höfðu verið, og ljet á hestinn, og þar á ofan skinnið af asnanum. Þá mælti hesturinn: „Æ jeg vesal-ingur! að jeg skyldi ekki vilja ljetta á asnanum; nú hef jeg það fyrir, að jeg verð að bera baggana hans, og þar á ofan skinnið af honum.“

FERÐAMENNIRNIR OG ASNINN.

68. Tveir ferðamenn sáu asna, þar sem hann var að ráfa einsamall langt frá öllum mannabyggðum. Þeir ætluðu þá að taka hann, en þóttust báðir eiga hann; því að hvor fyrir sig sagðist hafa sjeð hann fyr. Út af þessu deildu þeir, og komust loks í áflog um asnann. En á meðan labbaði asninn í burtu, og hafði hann hvorugur.

BJÖRNINN OG BÝIN.

69. Einu sinni stakk býfluga björn einn; hann reiddist ákaflega, og reif í sundur allt býflugnabúið í hefndarskyni. Býflugurnar tóku sig þá saman, og rjeddust allar á hann, stungu hann með broddunum, og voru nærri því búnar að drepa hann. Að síðustu slapp þó björninn frá þeim með illan leik, og mælti: „Betra hefði mér verið, að þola þó ein býfluga styngi mig, en að reidast, og egna með því svona marga óvini upp á mig.“

VINIRNIR.

70. Vinir tveir voru einu sinni á ferð saman; kom þá á móti þeim björn einn. Þegar þeir sáu hann, klifraði annar þeirra upp í eik eina mikla, og komst með því undan hættu þeirri, er honum var búin. Hinum datt í hug, að birnir aldrei snerta hræ. Hann fleygði sjer þá endilöngum niður á jörðina, og ljét sem hann væri dauður. Björninn gekk að honum, þar sem hann lá, þefar af honum öllum, og lagði munn sinn við munn honum og eyru. En maðurinn hjelt niðri í sjer andanum, og snautar þá björninn burtu, er hann varð einskis lífs var hjá honum. En er björninn var farinn, þá spyr sá, sem í eikinni hafði falizt, fjelaga sinn að, hverju björninn hafi hvíslað í eyra honum. Hinn svaraði: „Hann áminnti mig um það, að jeg skyldi ekki halda neinn þann mann vin minn, sem jeg hefði ekki reynt að tryggð í þrautunum.“

71. Það bar við einhverju sinni, að þrír frumvaxta menn vildu kynna sjer síði útlandra manna. Þeir höfðu dregið saman alla þá peninga, sem þeir höfðu eignast, og var fje þetta orðið þrjú hundruð ríkisdala. Aðluðu þeir það til farareyris sjer, og báðu foreldra sína um orðlof. Þeir fengu það, og fóru þegar á stað; hlökkudu þeir mjög til skemmtunar þeirrar, sem þeir bjuggust við að hafa af ferðinni. En er þeir höfðu farið nokkrar dagleiðir, sáu þeir álangdar mikinn eldsbruna. Þeir hjeldu þangað, og hröðudu mjög ferðinni. Það hafði komið upp eldur í þorpi einu, og voru brunnin nokkur hús, er þeir komu til, en þorpsbúar voru önnum kafnir í að slökkva eldinn. Hinir ungu menn voru of veglyndir til þess, að þeir stæðu hjá, og gjörðu ekki neitt. Þeir hjálpuðu þorpsbúum, eins og þeim var framast audið, til að slökkva eldinn, og er það var búið, þökkudu þorpsbúar hinum ungu mönnum fyrir hjálpina; en þeir horfðu hver á annan, og þegar vissi hver þeirra, hvað hinum bjó í skapi. Þeir fara þá til prestsins, og selja honum í hendur þau þrjú hundruð ríkisdala, sem þeir höfðu ætlað til farareyris sjer, og sögðu við hann um leið: „Takið þjer við fje þessu, prestur góður, og skiptið á millum þeirra, sem brunið hefur hjá. Ferð vor er á enda, og nú getum vjer horfið heim aptur. Vjer ætluðum að verja þessu fje oss til skemmtunar, og það höfum vjer nú gjört.“ Að svo mæltu kvöddu þeir prest, og hjeldu heim aptur til ættingja sinna. Þeir hættu reyndar við ferðina, sem þá hafði þó áður mjög langað til, en þeir höfðu í staðinn heillaóskir bæðanna, sem þeir höfðu hjálpað, virðing allra góðra manna, og góða meðvitund, og þetta þrennt bætti þeim að fullu ferðina.

72. Á Englandi ber það einatt við, að stigamenn ráðast á ferðamenn og ræna þá. Einu sinni var þar póstrvagn á ferð, og var hann alskipaður ferðamönnum; áttu þeir tal um stigamenn, og hvernig þeir gætu geymt fje sitt fyrir þeim. Allir þóttust þeir hafa sjeð ráð fyrir sjer, ef stigamenn bæri að, og voru drjúgir yfir, að sjer væri engin hætta búin, en

sögðu þó ekki, hvérnig þeir hefðu að farið. Á meðal ferðamannanna var stúlka ein, ung að aldri, óvarkár í orðum; hún vildi án efa láta öðrum finnast mikið til ráðdeildar sinnar og kœnsku, en hugsaði ekki út í það, að hreinskilni gæti hjer orðið til tjóns. Hún mælti: „Jeg hef allar eigur mínar á mjer; það er brjefpeningur, sem gildir tvö hundruð pund“ (það eru hjer um bil átján hundruð ríkisdala), „og hef jeg sólgíð hann svo vel, að jeg veit það víst, að enginn ræningi getur fundið hann; því að jeg hef hann í sokknum mínum undir lágiljiinni á vinstri fœtinum.“

Rjett á eptir komu að þeim stigamenn, og heimtuðu þegar af ferðamönnunum peningapyngjur þeirra. Ferðamennirnir seldu þær fram; þótti stigamönnnum lítið í pyngjunum, og sögðu ferðamönnunum, að þeim væri annaðhvort að gjöra, að greiða fram hundrað punda (hjer um bil níu hundruð ríkisdala), eða þeir mundu leita á þeim, og ræna þá öllu, sem þeir fyndu, enda mynduðu þeir sig þegar til að byrja leitina. „Þjer getið fengið helmingi meira, en þjer beiðizt, góðir menn!“ sagði þá gamall maður einn, sem sat aptast á vagninum; hann hafði alla leið verið þegjandalegur og varla mælt orð frá munni. „Þjer þurfið ekki annað en fœra stúlkuna þarna“ (og benti á hana) „úr sokknum á vinstri fœtinum.“ Stigamennirnir gjörðu þetta, fundu brjefpeninginn stúlkunnar, tóku hann og fóru burt þegar. En er þeir voru farnir, snerust allir að hinum gamla manni, atyrta hann, skemmdu hann í orðum og heituðust að berja hann, reka hann burtu úr vagninum, lögsækja hann, og á allar lundir ógnuðu þeir honum. En hinn gamli maður ljæt, eins og hann heyrði eigi hótanir þeirra og illyrði, og einu sinni að eins afsakaði hann sig með því, að hver væri sjálfum sjer næstur. En um kveldið, er vagninn kom í áfaugastað, hvarf hann burtu, svo enginn vissi af.

Stúlkann var ákaflega sorgbitin, og sofnaði ekki væran dúr alla nóttina. En morguninn eptir fjekk hún brjef með brjefpeningi innan í, sem gildi fjögur hundruð punda, og dýrmætt brjóstnist með. Brjefið hljóðaði þannig:

„Maður sá, sem þjer urðuð í gær að hafa andstyggð á, sendir yður nú aptur fje það, sem þjer greidduð þá fyrir hünd hans; en þau tvö hundruð punda, sem fram yfir eru, og brjóstnistið, það eru leigurnar. Mjer er mikið mein að því, að jeg varð að græta yður svo mjög í gær,

en jeg gat ekki farið öðruvísi að; og það muuð þjer sjálf játa Jeg hef verið tíu ár á Indlandi, og kom þaðan fyrst í gær. Allar eigur mínar, sem jeg hef aflað mjer með armæðu og fyrirhöfn, hafði jeg á mjer, en það voru þrjátíu þúsundir punda í tómum ávísunarbrjefum. Allt þetta fje hefði komizt í hendur stigamannanna, ef þeir hefðu farið að leita á oss. Segið mjer nú: Gat jeg farið öðruvísi að, en jeg fór? Mig langaði ekki til, að fara austur til Indlands aptur, og allra sízt tómhentur, og því notaði jeg mjer einlægni yðar. Ef þjer komizt einhvern tíma í þröng, þá leitið þjer mín. Jeg skal ávallt fús, að vera yður til vilja.“

73. Í Tyrkjalöndum var maður einn auðugur og ákaflega fjegjarn. Hann tók einu sinni alla peninga sína, og gróf þá djúpt í jörðu niður úti á akri. Fjandmenn hans urðu þessavarir, sögðu það hjeradsdómaranum, og rjedu honum til, að láta taka peningana. Dómarinn fylgdi ráðum þeirra, tók peningana, og geymdi þá heima hjá sjer. Hinn fjegjarni maður frjetti brátt, hvar peningarnir voru niður komnir, en þorði ekki að heimta þá. Hann tók þá að nýju til starfa, til þess að hafa ofan af fyrir sjer og hyski sínu. Hann hjelt sjer vel að vinnu, enda tókst honum vel, og að ári liðnu var hann orðinn eins ríkur, og hann hafði áður verið.

Þá ljét dómarinn kalla hann fyrir sig. Hann varð hræddur, og hugsaði, að dómarinn mundi ætla að taka af sjer fje sitt, og mundi hann þannig verða öreigi í annað sinn; þó þorði hann ekki annað en fara. En

er hann kom til dómarans, ávarpaði dómarrinn hann þessum orðum: „Jeg hef náð tilgangi mínum. Þú hefur lært iðjusemi og starfsemi, og ert orðinn atorkumaður. Þarna eru peningarnir þínir, taktu við þeim; jeg hef ekki tekið af þeim einn pening. En mundu ávallt eptir því, að það er að eins starfsemi og iðni, en ekki peningar og auðæfi, sem geta varið oss fátækt og volæði.“

74. Í ófriði þeim, er Friðrik annar Prússakonungur ditti í við Austurríkismenn, og kallaður er sjö-ára-styrjöldin, var einu sinni maður einn leiddur fyrir konung; það var strokmaður úr liði Austurríkismanna, og seldi hann konungi í hendur ýms skjöl, sem mikils voru varðandi, þar eð sjá mátti af þeim ýmsar fyrirætlanir Austurríkismanna. Konungur bauð að gefa honum miðdegisverð; en er maðurinnu var mettur, lét konungur hann koma fyrir sig, og mælti við hann þessum orðum: „Jeg get ekki tekið þig til þjónustu við mig; því að hvernig get jeg trúað þeim manni, sem gjörzt hefur drottinsviki? Þarna hefur þú hundrad spesiur fyrir greiða þann, sem þú þykist hafa gjört mjer, en flýttu þjer í burtu, og komdu aldrei frammar í herbúðir mínar eða til liðs míns; því að þá læt jeg undir eins hennja þig á hæsta gálga.“

75. Allar síðaðar þjóðir hafa fundið til þess, að gamalmennin ættu virðingu skilið. En Spartverjar hafa þó tekið flestum þjóðum fram í því, eins og mörgum öðrum mannkostum.

Það var einu sinni í Apenuborg á Grikklandi, að maður nokkur háaldraður, en þó ekki af háum stigum, kom inn í leikhúsið þar í borginni. Hann hafði orðið heldur naumt fyrir, og var húsið fullt orðið, þegar hann kom, svo að hann gat hvergi fengið sæti. Hann litadist þá um, og sá hvernig á stóð, en enginn rýmdi fyrir honum. Um þessar mundir voru spartverskir menn nokkrir í Apenuborg, og voru þeir í leikhúsinu í þetta skipti. Hinn gamli maður kom þar að, sem þeir sátu, en er þeir sáu hann, standa þeir þegar upp, og láta hann setjast í hið æðsta og beztu sætið af þeim, sem þeir höfðu haft. Þegar menn sáu þetta, klöppuðu allir höndum saman til merkis um, hversu vel þeim gedjast þessi breytni Spartverja. Þá mælti einn af Spartverjum: „Apenumenn vita, hvað rjett er, en vjer gjörum það.“

SPAKMÆLI OG ORÐSKVIÐIR.

76. *Spakmæli eru stutt og hnittileg orðtæki, sem hafa í sjer fólgin einhver sannindi; en þessi sannindi eru í spakmælunum ávallt sögð með berum orðum, blátt áfram, og svo, að eigi verður lögð önnur merking í orðin en sú, er beinast liggur við. Orðtækið: „Sannleikurinn er sagna bestur“, er því spakmæli, því að þar liggur eigi önnur merking í en sú, að það sje ávallt best, að segja satt, og það verði affarabest.*

Orðskviðir eru og stuttorð og hnittileg sannmæli; en í þeim eru fólgin tvenns konar sannindi, því að bæði eru orðin í þeim sönn, eins og þau liggja brínt fyrir, og þar að auki má heimfæra þau upp á margt annað, en nefnt er í sjálfum orðskviðnum. Þannig er orðtækið: „Sjaldan verður tóa tryggð“, orðskviður. Það er sannleikur, að varla er unnt að tryggja tóu, svo að hún hlaupi ekki burt, þegar minnst varir. En tóan er talin eitthvert hið slægasta dýr, og því er sagt um slæga menn, að þeir sjeu mestu refar; orðtækið merkir því

einnig það, að menn geti varla nokkurn tíma reitt sig á eða trúað slægum mönnum; því að þeir bregðist, þegar menn síxt ætli.

77. Að fá verður of vandlega hugað.

Allt vill lagið hafa.

Bráðgeð er bernskan.

Ekki verður á allt kosið.

Enginn er allheimskur, ef þegja kann.

Enginn er öðrum sjálfur.

Enginn hittir horfna tíð.

Enginn veit sína æfina fyr en öll er.

Er-at¹⁾ maður svo góður, að galli nje fylgi, nje svo illur, að einugi²⁾ dugi.

Fátt er svo illt, að einugi dugi.

Fer orð, er um munn líður.

Fleira veit sá fleira reynir.

Glögg er gests-augað.

Gott má af góðum hljóta.

Háð er heimskra gaman.

Hálfur er auður undir hvötum.

Hugur ræður hálfum sigri.

Jafnan er hálsögð sagan, ef einn segir.

Kapp er best með forsjá.

Lengi skal manninn reyna.

Ljett falla lostverkin.

¹⁾ sama sem: er ekki. ²⁾ sama sem: engu, það er: til einskis.

Margur er armur, sá aurum ræður.
 Margur er knár, þótt hann sje smár.
 Opt er það gott, er gamlir kveða.
 Opt má satt kyrrt liggja.
 Opt úr skorpnum belg skilin orð koma.
 Raunin er ólygnust.
 Sá er eldurinn heitastur, sem á sjálfum brennur.
 Sá veit gjörst, sem reynir.
 Sannleikurinn er sagna bestur.
 Sjálfs er hönd hollust.
 Sjón er sögu ríkarí.
 Skömm er óhófs æfi.
 Svinnur er sá, er sig kann.
 Sætar syndir verða að sárum bótum.
 Sögvis er sjaldan sannorður.
 Varla má illt varast nema viti.
 Það er hverjum tamast, sem í æskunni er numið.
 Það er sárast, sem á sjálfum liggur.
 Það nema börn, sem á bæ er títt.
 Þjóð veit, ef þrír vita.
 Þol vinnur þraut alla.
 Æ koma mein eptir munuð.
 Æ sjer gjöf til gjalda.
 Öl segir allan vilja.
 Öl stelur geði guma.

78. *Ber er hver at baki, nema sjer bróður eigi.
 Betri er ein kráka í hendi en tvær í skógi.
 Bíðendur eigu byr, en bráðir andróða.
 Eigi er mögur, nema móðir sje.
 Eigi er sopið kálið, þótt í ausuna sje komið.
 Eigi má vita, hvar óskytja ör geigar.
 Eigi verður það allt að regni, er rökkur í lopti.
 Eigi fellur trje við hið fyrsta högg.
 Ekki er allt gull, sem glóir.
 Ekki bitur það í belg liggur.
 Er-a¹⁾ hjera borgnara, þótt hæna beri skjöld.
 Fangs er von at frekum úlf.
 Fár er fullrýnninn.
 Hver er sínum hnútum kunnugastur.
 Hverjum þykir sinn fugl fagur.
 Illt er að stjúga fjaðralaus.
 Mjór er mikils vísir.
 Náið er nef augum.
 Nýir vendir sópa best.
 Opt er hvinn í hvítu skinni.
 Opt eru flögð í fögru skinni.
 Opt dettur um litla þúfu.
 Sjaldan verður tóa tryggð.
 Seint er að herklæðast, þegar á hólminn er komið.
 Sveltur sitjandi kráka, en stjógandi fær.
 Svo bjargast bý sem birnir.*

¹⁾ sama sem: er ekki.

Úlfur er sá með úlfum venst.
 Veit refur refs æði.
 Viljinn dregur hálfst hlass.
 Viða kemur vargi bráð.
 Þar er mjer úlfs von, er eg eyru sje.
 Öndverðir skulu ernir klóast.

89. „Ann hver sínu“, sagði karl, hann kyssti fjalhögg sitt.
- „Er-a hlunns vant“, sögðu refar, drógu hörpu at ísi.
- „Frændur eru frændum verstir“, kvað refur, sá móraudan hund.
- „Nú er mjer gengið“, sagði geit, hún var bæði full og feit.
- „Of nær nefi“, kvað karl, var skotinn í auga.
- „Opt verður slíkt á sæ“, kvað selur, var skotinn í auga.
- „Snælega snuggir“, kváðu Finnar, áttu andra fala¹⁾.
-

¹⁾ sama sem: skíði, er þeir vildu selja.

UM SUNDURGREINING STAFANNA.

80. Stafirnir greinast í tvo meginflokka: hljóðstafi og samhljóðendur. Hljóðstafir kallast þeir, sem hafa í sjálfum sjer fullt hljóð, og sem nefna má, án þess nokkra aðra stafi þurfi til. Þeir eru þessir:

a, ö, e, á, æ; i, í; o, ó, æ, u, ú, y, ý; au, ey, ei.

Hljóðstafirnir skiptast aptur í tvo flokka: granna og breiða, og er sú skipting gjörð eptir framburði þeirra eða hljóði.

Grannir eru: a, ö, e, i, o, u, y.

Breiðir eru: á, æ, í, ó, æ, ú, ý, au, ey, ei.

Þegar hinir grönnu stafir eru nefndir, má finna það, að menn láta eigi munninn eins mikið aptur, eins og við hina breiðu, og herða eigi heldur jafnmikið á þeim; verður því hljóð þeirra nokkru skjótara og grennra. Þegar breiðu stafirnir eru nefndir, lokast munnurinn nokkru meir, og belgist meira við; menn herða meira á hljóðinu, og við það verður hljóðið allt fyllra, og þá undir eins breiðara. au, ey, ei kallast lausaklofar, sökum þess að þeir eru settir saman úr tveimur

stöfum, er báðir haldast óbreyttir að myndinni til, enda þó þeir sjeu bornir fram eins og eitt hljóð.

Enn þá er einn hljóðstafur hafður í mörgum íslenskum bókum, en það er ð, og er að honum kveðið eins og je, enda er það eigi heldur annað en band fyrir je.

81. Samhljóðendur kallast þeir stafir, sem eigi verða nefndir, nema því að eins, að hljóðstafur sje hafður með, og eru þeir þessir:

k, g, j, h; t, d, ð, þ, s, z, l, r, n, x; p, b, f, v, m.

Samhljóðendur skiptast í þrjá flokka, eptir því hvaða tal-færi mest vinna að framburði hvers þeirra og hvern veg. Þessir flokkar eru:

Gómstafir, og eru það: k, g, j, h.

Tannstafir, og eru það: t, d, ð, þ, n, l, r, s, z.

Varastafir, og eru það: p, b, f, v, m.

Þegar stafirnir í fyrsta flokknum eru nefndir, verða menn þess skjótt varir, að tungan leggst upp að efri gómnum, og því kallast þeir gómstafir. Þegar stafirnir í öðrum flokki eru nefndir, nemur tungan við tennurnar, og því kallast þeir tannstafir. En þá er stafirnir í þriðja flokknum eru nefndir, lykjust varirnar saman, og því heita þeir varastafir.

Enn er einn samhljóðandi ótalinn, og er það **x**; það er samsettur stafur, eða myndaður úr tveimur öðrum, sem eru runnir saman í eina mynd, en það eru **ks** eða **gs**. **x** heldur því sama hljóði og þessir stafir gjöra.

Um **z** ber þess að geta, að hún er höfð fyrir **ts**, **ds**, eða **ðs**, en að hljóði er hún sama sem **s**, og er borin eins fram og það.

HELZTU ÚTLENDIR STAFIR.

82. Auk þessara stafa, sem hjer hafa verið taldir og sýndir að framan, koma og ýmsir aðrir stafir fyrir, en þeir eiga sjer engan stað í íslenskum orðum, heldur að eins í útlendum, og skal nú nefna hina algengustu og helztu af þeim.

C, c (sje), hefur opt verið haft í íslenzku einkum fyrir framan **k**. En þessi stafur er öldungis óþarfur í íslenzku, en í öðrum tungum er hann víða við hafður, og skal þá kveða að honum eins og **k** væri, fyrir framan **a**, **o** og **u**, og aðra hljóðstafi, sem settir eru saman úr þessum stöfum, til að mynda: **au** og **ou**, og eins skal kveða að honum fyrir framan samhljóðendur. Dæmi: *Africa, curator, comma, courant, punctum*, les: *Afrika, kúrador, komma, kúrant, punktum*. Fyrir framan **e**, **i**, **æ**, **y**, og þau hljóð, sem sett eru saman úr þessum stöfum, skal kveða að **c** eins og **s**; til að mynda: *Cicero, Cyrus, Cæsar*, framber: *Síseró, Síýrus, Sesar*.

Ch, ch, er borið fram eins og **k**; til að mynda: *Christus, Christian*, framborið: *Kristus, Kristían*.

Q, q (kú), hefur og opt verið haft í íslenzku fyrir framan **v**, en er þar eins óþarfur stafur eins og **c**. Í öðrum tungum er hann hafður fyrir framan **v**, og **qv** þá borið fram eins og **kv**, til að mynda: *qvæstion* (spurning), framborið: *kvestión*.

Ph, ph, er og útlend stafasamsetning, sem er borin fram eins og **f**; til að mynda: *Pharao, Stephan, Joseph*, framborið: *Faraó, Stefan, Jósef*.

t, fyrir framan **i** og annan hljóðstaf þar á eptir, er í útlendum orðum borið fram eins og **ts**; til að mynda: *Pontius, auction* (söluping), framborið: *Pontsiús, áktiön*.

Th, th, er og óþarft í íslenzku, en í útlendum orðum er það víðast borið fram eins og **t**; til að mynda: *Theophilus*, framborið: *Teófilus*. Í ensku er **th** stundum borið fram eins og **þ**.

W, w (tvöfalt vaff), er og útlendur stafur, sem í ensku er borið fram eins og **ú**, án þess þó að það myndi atkvæði sjer, en í þýzku er það borið fram eins og **v** í íslenzku.

Au, au, er í útlendum orðum borið fram eins og **á** í íslenzku; til að mynda: *auction*, *Paulus*, framborið: *ákt-síón*, *Pálus*.

Ou, ou, hefur sama hljóð í útlendum orðum og **ú** í íslenzku; til að mynda: *courant*, *cours*, framborið: *kúrant*, *kúrs*.

Å, å, í dönsku og sænsku, hefur sama hljóð og **o** í íslenzku; til að mynda: *båren*, *Åland*, framborið: *boren*, *Oland*.

Aa, aa, í dönsku, hefur sama hljóð og **å**, en í þýzku sama hljóð og **a** í íslenzku; til að mynda: *Haar* (hár), er framborið: *Har*.

Ä, ä, eða **Ae, ä**, í þjóðversku og sænsku, er borið fram eins og **e** í íslenzku; til að mynda: *träge* (tregur), framborið: *trege*.

Ü, ü, eða **Ue, ü**, er þjóðverskur stafur, sem er borinn fram líkt og **u** í íslenzku með dálitlu ý-hljóði; til að mynda: *Müller*.

Æ, æ, í útlendum orðum skal bera fram eins og **e** í íslenzku; til að mynda: *Cæsar*, framborið: *Sesar*.

TOLUSTAFIRNIR.

83. Þau orð, sem menn hafa til að nefna með mergð eða fjölda af einhverju, kallast töluorð; til að mynda: þegar sagt er, að kýrnar í fjósinu sjeu fjórar, ærnar í kvíunum þrjátíu, og fram eptir því, þá eru orðin fjórar og þrjátíu töluorð. Þessi orð má rita fullum stöfum eins og hver önnur orð, eins og hjer var nú gjört. En til þess að flýta fyrir sjer i skript og spara rúmið, hafa menn í þess stað fundið stafi sjer, til að rita þau með, og eru þeir stafir kallaðir tölustafir, af því að hver þeirra táknar tölu. Vjer höfum að eins tíu tölustafi, en getum þó ritað með þeim allar tölur, hversu stórar sem þær eru. Tölustafirnir eru þessir:

0 (sífra) þýðir ekki neitt;	5 þýðir fimm;
1 þýðir einn, ein, eitt;	6 þýðir sex;
2 þýðir tveir, tvær, tvö;	7 þýðir sjö;
3 þýðir þrír, þrjár, þrjú;	8 þýðir átta;
4 þýðir fjórir, fjórar, fjögur;	9 þýðir níu.

84. Tölurnar einn og allt upp að níu og níu með kallast einir, og sumir kalla þær einingar, af því að hver þeirra er rituð að eins með einum tölustaf. En sje lengra

talið áfram, þá koma tíu næst á eftir níu, og er þá kominn einn tugur; því að tíu eru í hverjum tug, og úr því fer talan að skipta tugum. Menn taka þá tvo tölustafi og rita tíu með tölustöfunum 1 og 0, þannig, að 1 er ritaður á undan, en 0 á eftir, eins þjett, og þá er menn rita stafi í orðum, og svo þjett rita menn tölustafina í hverri tölu, hversu margir sem þeir eru. Þannig þýðir **10 tíu**. Þegar því tveir tölustafir standa saman, táknar hinn fremri ávallt tugafjöldann, en hinn síðari það, sem um fram er tuginn eða tugina. Ef síðari tölustafurinn er 0, þá er ekkert um fram; þá stendur rjett á tug eða tugum. Þannig verður þá:

- 10 tíu, eða einn tugur og enginn um fram;
- 11 ellefu, eða einn tugur og að eins einn um fram;
- 12 tólf, eða einn tugur og einir tveir um fram;
- 13 þrettán, eða einn tugur og einir þrír um fram;
- 14 fjórtán, eða einn tugur og einir fjórir um fram;
- 15 fimmtán, eða einn tugur og einir fimm um fram;
- 16 sextán, eða einn tugur og einir sex um fram;
- 17 sautján, eða einn tugur og einir sjö um fram;
- 18 átján, eða einn tugur og einir átta um fram;
- 19 nítján, eða einn tugur og einir níu um fram;
- 20 tuttugu, eða rjettir tveir tugir;
- 21 tuttugu og einn, eða tveir tugir og einn um fram;
- 22 tuttugu og tveir, eða tveir tugir og einir tveir um fram;
- 23 tuttugu og þrír, eða tveir tugir og einir þrír um fram;
- 24 tuttugu og fjórir, eða tveir tugir og einir fjórir um fram;

25 tuttugu og fimm, eða tveir tugir og einir fimm um fram;

26 tuttugu og sex, eða tveirtugir og einir sex um fram;

27 tuttugu og sjö, eða tveir tugir og einir sjö um fram;

28 tuttugu og átta, eða tveir tugir og einir átta um fram;

29 tuttugu og níu, eða tveir tugir og einir níu um fram;

30 þrjátíu, eða rjettir þrír tugir;

33 þrjátíu og þrír, eða þrír tugir og einir þrír um fram;

40 fjörutíu, eða rjettir fjórir tugir;

44 fjörutíu og fjórir, eða fjórir tugir og einir fjórir um fram;

50 fimmtíu, eða rjettir fimm tugir;

60 sextíu, eða rjettir sex tugir;

70 sjötíu, eða rjettir sjö tugir;

80 áttatíu, eða rjettir átta tugir;

90 níutíu, eða rjettir níu tugir;

99 níutíu og níu, eða níu tugir og einir níu um fram.

85. Ef einum er bætt við níutíu og níu, þá kemur hundrað, eða tíutíu, það eru tíu tugir, og fara þá tugirnir að skipta tugum, og verður því enn að auka einum staf framan við og táknar þá þessi þriðji stafur hundraðafjöldann, en hinn annar, eins og áður, tugina, sem eru fram yfir hundruðin, og hinn síðasti það, sem um fram er tugina. Engin tala, sem táknar eitt hundrað eða fleiri, verður því rituð með færri tölustöfum en þremur. Þannig verður þá:

100 eitt hundrað rjett, því að fyrsti stafurinn táknar hundr-

aðaffjöldann, en það er hjer eitt, þar eð sá stafur er 1; annar stafurinn táknar tugina, sem eru um fram hundruðin, en þeir eru hjer engir, því að annar stafurinn er 0; síðasti stafurinn táknar það, sem er fram yfir tugina, en þriðji stafurinn er hjer og 0, og eru þá hjer eigi heldur neinir einir, svo að hjer stendur rjett á einu hundraði.

- 102 hundrað og tveir; hjer er hundraðið eitt, enginn tugur um fram hundraðið, en að eins einir tveir.
- 110 hundrað og tíu; hjer er hundraðið eitt, og einn tugur um fram, því að annar stafurinn er 1, en enginn er um fram tuginn.
- 111 hundrað og ellefu; hjer er eitt hundrað, einn tugur um fram hundraðið, og einn að auk um fram tuginn.
- 120 hundrað og tuttugu, eða eitt hundrað og rjettir tveir tugir um fram.
- 130 hundrað og þrjátíu, eða eitt hundrað og rjettir þrír tugir um fram.
- 135 hundrað þrjátíu og fimm, eða eitt hundrað, þrír tugir að auk, og einir fimm um fram þrjá tugi.
- 200 tvö hundruð rjett.
- 208 tvö hundruð og átta.
- 300 þrjú hundruð rjett.
- 350 þrjú hundruð og fimmtíu.
- 400 fjögur hundruð.
- 500 fimm hundruð.
- 600 sex hundruð.
- 700 sjö hundruð.

800 átta hundruð.

900 níu hundruð.

999 níu hundruð níutíu og níu.

86. Sje nú einum bætt við, þá koma tíu hundruð næst á eptir, en það er sama sem þúsund, og er það ritað með fjórum tölustöfum; því að þá eru hundruðin orðin tíu, eða farin að skipta tugum. Fjórði stafurinn, er þannig bætist framan við, táknar þúsundafjöldann, hinn næsti fyrir aptan, eða þriðji frá endanum, hundruðin, sem eru um fram þúsundirnar, eða um fram tugina af hundruðunum, hinn annar frá endanum táknar tugina, sem eru um fram hundruðin, og hinn síðasti táknar það, sem um fram er tugina. Þannig verður þá:

1000 eitt þúsund rjett, því að hinir þrír tölustafir eru tómar sífrur.

1002 eitt þúsund og tveir.

1022 eitt þúsund tuttugu og tveir.

1465 eitt þúsund fjögur hundruð sextíu og fimm.

1500 eitt þúsund og fimm hundruð.

2000 tvær þúsundir rjettar.

2403 tvær þúsundir fjögur hundruð og þrír.

3000 þrjár þúsundir rjettar.

3070 þrjár þúsundir og sjötíu.

4000 fjórar þúsundir rjettar.

4580 fjórar þúsundir fimm hundruð og áttatíu.

5000 fimm þúsundir rjettar.

6000 sex þúsundir.

7000 sjö þúsundir.

8000 átta þúsundir.

9000 níu þúsundir.

9999 níu þúsundir níu hundruð níutíu og níu.

87. Þá kemur næst tíu þúsundir, en það er sama og einn tugur af þúsundum, eru þá þúsundirnar farnar að skipta tugum, svo bæta verður fimmta stafnum framan við, og tákna hann tugina af þúsundunum. Þannig verður þá:

10000 tíu þúsundir rjettar.

10001 tíu þúsundir og einn.

20000 tuttugu þúsundir.

20010 tuttugu þúsundir og tíu.

30000 þrjátíu þúsundir.

30025 þrjátíu þúsundir, tuttugu og fimm.

40000 fjörutíu þúsundir.

40500 fjörutíu þúsundir og fimm hundruð.

50000 fimmtíu þúsundir.

57000 fimmtíu og sjö þúsundir.

60000 sextíu þúsundir.

68300 sextíu og átta þúsundir og þrjú hundruð.

70000 sjötíu þúsundir.

79540 sjötíu og níu þúsundir, fimm hundruð og fjörutíu.

80000 áttatíu þúsundir.

88033 áttatíu og átta þúsundir, þrjátíu og þrír.

90000 níutíu þúsundir.

99999 níutíu og níu þúsundir, níu hundruð níutíu og níu.

88. Næsta talan hjer á eftir er hundrað þúsundir; eru þá tugirnir af þúsundunum farnir að skipta tugum, eða þúsund-

irnar farnar að skipta hundruðum; er því enn bætt við sjötta stafnum, og táknar hann hundruðin af þúsundunum. Þannig verður þá:

100000 hundrað þúsundir rjettar.

150000 hundrað og fimmtíu þúsundir.

200000 tvö hundruð þúsundir.

207000 tvö hundruð og sjö þúsundir.

300000 þrjú hundruð þúsundir.

300600 þrjú hundruð þúsundir og sex hundruð.

400000 fjögur hundruð þúsundir.

401009 fjögur hundruð og eitt þúsund og níu.

500000 fimm hundruð þúsundir.

532000 fimm hundruð þrjátíu og tvær þúsundir.

600000 sex hundruð þúsundir.

670580 sex hundruð og sjötíu þúsundir, fimm hundruð og áttatíu.

700000 sjö hundruð þúsundir.

800000 átta hundruð þúsundir.

900000 níu hundruð þúsundir.

999999 níu hundruð níutíu og níu þúsundir, níu hundruð níutíu og níu.

89. Ef einum er bætt við þessa tölu, þá koma tíu hundruð þúsundir, eða þúsund þúsunda, en það kallast milíón; fara þá hundruðin af þúsundunum að skipta tugum, enda er nú bætt framan við sjöunda tölustafnum, og táknar hann milíónafjöldann. Þannig verður þá:

1000000 ein milíón rjett.

2000000 tvær milíónir.

3456872 þrjár milfónir, fjögur hundruð fimmtíu
og sex þúsundir, átta hundruð sjötíu og
tveir.

90. Til að festa vel í minni sjer, hvernig lesa eigi úr tölum,
er gott að kunna þessa gömlu vísu:

Sig mest merkir hinn fyrsti,
mann tíu kvað annar,
hundrað þýðir hinn þriðji,
þúsund fjórði, vel grunda,
tíu þúsund tel fimmta,
tel hundrað þúsund sjötta,
sjöunda mjer klerkar kenndu
að kalla þúsund þúsunda.

91. Auk þessara töluorða, sem nefna hvað margt sje af
einhverju, og sem kölluð eru frumtölur, þá eru og til önnur
töluorð, er segja, hvað það sje í röðinni, sem nefnt er. Þessi orð eru:
fyrsti, annar, þriðji, fjórði, fimmti, sjötti, sjöundi,
áttundi, níundi, tíundi, og svo fsamvegis, og kallast þau
raðtölur. Þessi töluorð eru rituð með sömu tölustöfum og
frumtölurnar, en til aðgreiningar er jafnan settur depill (.) fyrir
aptan raðtölurnar en ekki hinar. Þannig verður:

12 sama sem tólf;

12. sama sem tólfti.

48 sama sem fjörutíu og
átta;

48. sama sem fertugasti og
áttundi.

153 sama sem hundrað
fimmtíu og þrír;

153. sama sem hundraðasti
fimmtugasti og þriðji.

92. Enn eru þær tölur, sem kallaðar eru brotatölur eða brot. Þær eru þá hafðar, þegar einhverju er skipt í sundur í tvo hluti eða fleiri, og menn nefna svo eða svo marga af þessum hlutum eða pörtum; til að mynda, þegar sagt er, að bóndinn búi á þremur fjórðu hlutum jarðarinnar. Brotatölur eru þannig ritaðar, að það eru ritaðar tvær tölur, hvor niður undan annari, og ofur-lítið stryk á milli; táknar sú talan, sem er fyrir neðan strykið, í hversu marga hluti því er skipt, sem um er talað, en sú talan, sem stendur fyrir ofan strykið, hversu margir af þessum hlutum eða pörtum eru teknir til; til að mynda:

$\frac{1}{2}$ er sama sem hálfur, hálf, hálf; hjer stendur tölustafurinn 2 undir strykinu og sýnir hann, að þeim hlut, sem um er talað, er skipt í tvennt, en 1 stendur fyrir ofan strykið, og sýnir, að ekki er tekinn nema annar þessara hluta.

$\frac{1}{3}$ er sama sem þriðjungur, einn þriðji hluti;

$\frac{1}{4}$ er sama sem fjórðungur, einn fjórði hluti;

$\frac{3}{5}$ er sama sem þrír fimmtu hlutir;

$\frac{5}{7}$ er sama sem fimm sjöundu hlutir;

$\frac{6}{15}$ er sama sem átta fimmtándu hlutir;

$\frac{14}{100}$ er sama sem fjórtán hundruðustu hlutir;

$\frac{5}{1000}$ er sama sem fimm þúsundustu hlutir; og svo framvegis.

Tölustafamyndir þær, sem hjer hafa nú verið sýndar um hrð, eru fyrst fundnar á Indlandi, en Serkir fluttu þær hingat í norðurálfu heims, og við þá eru þær kenndar, og kallaðar serkneskir tölustafir.

92. Til eru og annars konar tölur, sem Rómverjar fundu, eru þær við þá kenndar, og kallaðar rómverskar tölur.

Þeir höfðu að eins sjö tölustafina, og eru þeir þessir:

I þýðir einn;	C þýðir hundrað;
V þýðir fimm;	D þýðir fimm hundruð;
X þýðir tíu;	M þýðir eitt þúsund.
L þýðir fimmtíu;	

Þegar einhver af þessum tölum er rituð tvívegis eða optar, þá skal leggja þær saman, og tákna þær þá eins marga eina, eins og í þeim eru báðum eða öllum til samans; til að mynda: II er sama sem tveir, III er sama sem þrír, XX er sama sem tuttugu, XXX er sama sem þrjátíu, CC er sama sem tvö hundruð, og svo framvegis. Eins skal og að fara, ef síðari talan er minni en hin fyrri, til að mynda: VI er sama sem sex, XI er sama sem ellefu, XXII er sama sem tuttugu og tveir. En sje fremri talan minni en hin síðari, þá skal draga fremri töluna frá hinni síðari; til að mynda: IV er sama sem fjórir, IX sama sem níu, XC sama sem níutíu. Þetta sjest ljósast af töflu þeirri, sem hjer kemur.

I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI,
 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,
 XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX,
 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,
 XXII, XXIV, XXX, XL, L, LX, LXX, LXXX,
 22, 24, 30, 40, 50, 60, 70, 80,
 XC, C, CC, CCC, CD, D, DC, DCC, DCCC, CM,
 90, 100, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900,
 M, MC, MD, MDCCCLIII.
 1000, 1100, 1500, 1853.

95. SKAMMSTAFANIR OG ÝMS MERKI,

sem helzt koma fyrir í íslenskum bókum og ritum.

al. sama sem alin;

áln. sama sem álnir;

bls. sama sem blaðsíða;

frb. sama sem framber;

fð. sama sem fjórðungur;

gr. sama sem grein;

h. eða heil. sama sem heilagur;

hr. eða hra sama sem herra;

h^{ndr} eða hndr. sama sem hundrað;

kap. sama sem kapítuli;

l. sama sem les eða lesist;

lǫ eða lpd. sama sem lýsipund;
 ʒ eða mk. sama sem mörk og mark (16 skildingar);
 mkk. sama sem merkur og mörk;
 mr. sama sem monsjör;
 Nr. eða Nø. sama sem númer;
 o. s. frv. sama sem og svo framvegis;
 ƒ eða pd. sama sem pund;
 rd. sama sem ríkisdalur;
 rbd. sama sem ríkiskankadalur;
 rbdd. sama sem ríkisbankadalir;
 r. s. sama sem reiðu silfur;
 sgr. sama sem signföör;
 sk. eða ß sama sem skildingur;
 skk. sama sem skildingar;
 skp. sama sem skeppa;
 skpd. eða skǫ sama sem skipbund;
 smbr. eða sbr. sama sem samber;
 sra sama sem sjera;
 t. d. sama sem til dæmis;
 t. a. m. sama sem til að mynda;
 vt. sama sem vætt;
 þ. sama sem þann;
 þ. e. sama sem það er;
 þ. á. sama sem þessa árs;
 þ. m. sama sem þessa mánaðar.

= (líkingarmerkið) þýðir: sama sem, t. a. m.: MDCCCLIII = 1853.

+ (samlagningarmerkið) þýðir: og, t. a. m.: $4 + 6 = 10$.

÷ (frádrágingarmerkið) þýðir: að frá dregnum, t. a. m.: $10 \div 6 = 4$.

× (margföldunarmerkið) þýðir: margfaldað með eða sinnum, t. a. m.: $4 \times 2 = 8$.

: (deilingarmerkið) þýðir: skipt með, t. a. m.: $10 : 5 = 2$.

^o þýðir: mælistig, t. a. m.: 36° er sama sem 36 mælistig.

' þýðir: mínúta, t. a. m.: 1° er 60'.

'' þýðir: sekúnda, t. a. m.: 1' er 60''.

— stryk, eða dráttur er haft til að greina sundur ýms mál í sömu grein, t. a. m.: „Nú er komin bókstafatalan; teljið sjálf eptir á fingrunum; — það stendur heima —; 3 fingur ganga af; — nú áfram“; stundum er það haft í staðinn fyrir sviga ().

- samtengingarmerki eða band er haft síðast í línu, þegar síðari hluti orðins gengur yfir á næstu línu, og stundum í samsettum orðum um samskeytin, helzt þegar orðið er langt, t. a. m.: peninga-fjárhirzla.

() eða [] svigar; þeir eru settir utan um orð eða málsgrein sem skotið er inn í til fróðleiks eða skilningsauka, en heyra ekki beint setningunni til.

„ “ tilvísunarmerkið er þá haft, er sögð eru annars manns orð, eins og hann talaði þau, t. a. m.: Konungur mælti: „Vera má að svo sje, að þú ættir það; en ekki mun svo verða“.

∴ eða ∴ ítrekunarmerkið er haft í sálmaum og kvæðum fyrir
framan og aptan orð, sem skal tvítaka; t. a. m.:
∴ Gamli Núi ∴ o. s. frv.

úrfellir er settur aptan við hljóðstafi þá, er fella á úr í
framburðinum, eða þá til að sýna, að hljóðstafnum
sje sleppt; t. a. m.:

fríðum fylgir systurum
fjöldi' af dyggðum völdum;
allra mann' í milli
marghæfar til gæfu.

o: útskýringarmerkið, sama sem það er, t. a. m.: 18 o: 2×9 .
§ greinarmerkið er sett við byrjun nýrrar greinar, og eins
þegar vísað er til einhverrar greinar, helzt í tilskipun-
um og lagaboðum; t. a. m.: 18. §, les: 18. grein.

† dauðamerkið er víða haft til að sýna, að einhver hafi
dáið, og er þá sama sem dó, t. a. m.: „Árni Magnús-
son † 1730“. Það er og haft yfir grafskriptum og
minningarljóðum eptir dána menn.

□ er haft við flatarmál, og jafnan lesið: ferhyrnings-,
til að mynda:

- m., les: ferhyrnings-míla, þ. e. blettur fer-
hyrndur, sem er 1 míla á hvern veg; t. a. m.:
Ísland er hjer um 1800 □ mílur að flatarmáli.
- faðmur, les: ferhyrnings-faðmur.
- fet, les: ferhyrnings-fet eða ferfet.
- “, les: ferhyrnings þumlungur, o. s. frv.

S^{th} hundraðsmerkið er jafnan lesið: hundrað, og er haft í
 íslenskum ritum bæði um jarðarhundruð, og hundr-
 aðsvirði í landaurum; t. a. m.: „20 S^{th} í jörðu“, les:
 „20 hundruð í jörðu“; „12 S^{th} í vaðmálum“, les: „12
 hundruð í vaðmálum“.

GOTNESKA LETRIÐ.

96. Letur það, sem hingað til hefur verið haft á kveri þessu, er kallað latínuletur, sökum þess, að Rómverjar rituðu þeim stöfum tungu sína, en það var latínan; þó höfðu þeir ekki alla þá stafi, sem vjer höfum, af því að þeir þurftu þeirra ekki við. Latínuletrið er nú mest megnis við haft hjá flestum þjóðum norðurálfunnar, og þykir hvervetna fagurt og hentugt. En til er og annað letnr, sem kallað er gotneskt letur, og er nauðsynlegt að þekkja það einnig; því að það er enn haft á mörgum bókum hjer álandi. Gotneska letrið er ekki eins fagurt og latínuletrið, og vantar þar að auki í það ýmsar stafamyndir, sem íslenzkan að minnsta kosti þarf að hafa, eins og sjá má af stafrófi því, sem nú kemur.

HLJÓÐSTAFIR.

a,	á,	e,	i,	í,	o,	ó,	u,	ú,	ʏ,	ý,	æ,	ø.
a,	á,	e,	i,	í,	o,	ó,	u,	ú,	y,	ý,	æ,	ö.
ʒ,	Ʒ,	ʒ,	Ɔ,	ʒ,	ʒ,	ʒ,	ʒ,	ʒ,	ʒ,	ʒ,	ʒ,	ʒ.
A,	E,	I,	O,	U,	Y,	Æ,	Ö,					

þar að auki rita margir é, og á það að vera sama sem je.

SAMHLJÓÐENDUR.

b,	ð,	f,	g,	h,	i,	f,	l,	m,	n,	p,	r,	s,	t,
b,	d,	f,	g,	h,	j,	k,	l,	m,	n,	p,	r,	s,	t,

v, x, z, þ.

v, x, z, þ.

B, D, F, G, H, K, L, M, N, P, R, S, T, V, X, Z, þ.

B, D, F, G, H, K, L, M, N, P, R, S, T, V, X, Z, þ.

Af þessu má sjá, að í þetta letur vantar stafina:

Á, Í, Ó, Ú, Ý, Æ, œ; ð, Ð, J.

Jósef.

(1. Mósb. 37.—50.kap.).

97. Einu af ættfedrum Gyðinga het Jakob. Hann átti 12 sonu, og het sá Jósef, er næstur var hinum yngsta. Móðir Jósefs het Rakel, og unni Jakob henni mjög. Hann unni og mjög syni sínum Jósef, og gaf honum til auðkennis mislitan kyrtíl. Af þessu ofundudu hinir bræðurnir hann, og fengu á honum óþokka og óvild; af því að hann sagði fædur þeirra eptir þeim, þegar þeir höfdu þad að, sem ekki átti að vera. Hjer víð bættist og, að Jósef sagði bræðrum sínum tvo drauma, sem hann hafði dreymt, og jafnvel fædur hans þóttu æði-drambsamlegir. Hann hafði dreymt, að þeir bræður væru á akri, og byndu stít korn-byndin hver, og þótti honum, sem byndin bræðra sinna lytu öll sínu byndini. Í annað sinn þótti honum sól og tungl og 11 stjörnur koma fram og lúta hjer.

Einu sinni sendi Jakob Jóset son sinn, til að vitja um bina bræðurna, sem þá voru með hjardir sínar í fjarlægð. Þegar

bræðurnir sáu Jósef á lengdar, sögðu þeir: „Þarna kemur draummadurinn! Vjer skulum drepa hann, og fasta honum í gryfju, og svo segjum vjer, að villidýr hafi rífið hann í sundur; þá skulum vjer sjá, hvað verður úr draumum hans.“ Elsti bróðirinn hét Rúben; hann vildi ekki, að þeir dræpu Jósef, og státt upp á því, að þeir skyldu varpa honum ofan í djúpa gryfju, og láta hann svelta þar í hel. Með þessu ætladi hann að frelsa Jósef, og senda hann á laun heim aftur. Bræðurnir fjellust á ráð Rúbens, tófu Jósef, undir eins og hann kom, og vörpuðu honum niður í djúpa gryfju. Skömmu síðar bar þar að útlenda kaupmenn; tófu þá bræðurnir það ráð að selja þeim Jósef í ánaud, en Rúben var ekki við. Þegar hann frjetti, hvernig komið var, varð hann hryggur mjög, en leitadist þó við að dýlja illverkid. Bræðurnir höfðu tekið mislíta fyrtilinn af Jósef; þeir slátrudu þá tíði einu, og rudu fyrtilinn í blóði þess, sendu hann síðan fædur sínum, og kváðust hafa fundið hann úti á víðavangi. Jakob þekkti fyrtilinn, og varð fulltrúa um, að villidýr mundi hafa rífið Jósef í hel, og olli það honum meiri sorgar, en frá verði sagt.

Nú vístur sögunni aftur til Jósefs. Kaupmennirnir seldu hann lifvarðarforingsja konungsins á Egyptalandi, sem hét Þóti-far. Jósef varð skjótt svo ástíðell húsbónda sínum, að Þóti-far gjörði hann að ráðsmanni sínum. En kona Þóti-fars fjekk ást á Jósef, og vildi tæla hann, en hann hjelt sjer stöðugum á vegi byggðar og velfæmis. Þá reiddist konan við Jósef, og rægdi hann við Þóti-far, en hann lét varpa honum í myrkva-stofu. En svo kom hann sjer þar vel, að fangavörðurinn lét hann hafa gæzlu yfir hinum fongunum. En á meðal þeirra

voru tveir þelztu hirdmenn konungs, vínbyrli hans og bakari; höfdu þeir orðid fyrir reidi konungs. Eina nótt dreymdi þá sinn drauminn hvorn, og urðu mjög áhyggjufullir út af því; því að á þeim tímum höfdu menn mikla trú á draumum. Jósef spurði þá að, hvað að þeim gengi. Þeir sögðu honum báða draumana, en Jósef rjed þá, og sagði að bakarinn mundi verða hengdur að fárra daga fresti, en vínbyrlinn mundi komast aptur til sinnar fyrri tignar. Vad hann þá að minnast sín, er nú sæti saklaus í myrkvastofu. Vínbyrlinn hjet öllu góðu um það, en gleymdi því þó á eptir, þegar hann var sjálfur laus orðinn, og draumarnir komnir fram, eins og Jósef hafði ráðið þá.

En Jósef treysti gudi, og gud minntist hans. Konunginn á Egyptalandi dreymdi þann draum, að hann þóttist staddur á Nílarbökkum, og sjá 7 khr spikseitar koma upp úr ánni, en á eptir þeim 7 adrar horadar, og gleyptu þær hinar seitu í sig, en fylltust þó alls effi. Þennan draum gat enginn af spekingum konungs ráðið, og fíell konungi það mjög illa. Þá datt vínbyrlanum Jósef í hug, og rjed til, að láta sætja hann. Það var gjört; Jósef kom og sagði konungi, að það væri guds eins að þýða drauma; „en það bodar gud konungi Egyptalands með þessum draumi“, segir hann, „að 7 veltiár munu koma yfir landið, og ríett á eptir 7 hallærisár.“

Jósef rjed konunginum því næst til, að safna vístum á þin- um 7 góðu árunum, og með því konungur sá, að gud var með Jósef, þá fíellst hann á það, og gjörði Jósef að umfjonnarmanni yfir öllu Egyptalandi, svo hann var þar hinn tignasti maður næst konungi sjálfum. Jósef tók nú þegar til starfa, og safnaði

á góðu árunum míflum forða af korni, svo að þegar hallærið kom, þá hafði hann nóg matvæli, ekki einungis fyrir Egypta-landsbúa, heldur og fyrir ýmsar þjóðir adrar, sem þangad komu til fornaupa.

Meðal annara útlendinga, sem komu til að kaupa sjer korn af Jósef, voru og bræður hans 10. Jósef þekkti þá þegar, en þeir ekki hann. Hann ljézt halda, að þeir væru njósnarmenn, en til þess að eyða þeirri grunsemi hans, sögdu þeir honum nákvæmlega frá fædur sínum, bústað og hað; sögdu þeir þasa verid 12 bræður; hinn yngsti, að nafni Benjamin, væri heima, en einn væri dáinn. Jósef hjelt þeim hjá sjer í 3 daga í varðhaldi, kalladi þá síðan fyrir sig og sagði: „Þjöríð nú það sem jeg býð yður, þá mun yður vel vegna, því jeg áttast guð. Einn yðar skal verða hjér eptir í gæzlu; en hinir fari heim með korn yðvart, og komi síðan til mín aptur með yngsta bróður yðvarn, til að sanna sögu yðar.“ Þá sögdu bræðurnir sín á milli: „Vjer eigum þetta sannarlega stílið vegna bróður vors, þar sem vjer steyttum effert um kvein hans og grátbeidni forðum.“ Þetta sögdu þeir á sína tungu, og grunadi þá alls ekki, að Jósef mundi stílsa sig, því að hann taladi allt af við þá með túlfti. En Jósef stíldi þá, snéri sjer undan og grjet. Samt ljét hann taka Símon í augfýn bræðranna, binda hann og flytja í varðhald. Hinir fóru heimleidis með kornid, og voru hryggir í huga. Þó urðu þeir enn hryggari, þegar þeir leyftu frá kornpofunum, og fundu í þeim peningana, sem þeir höfðu látið fyrir kornid; en Jósef hafði látið umbóðsmann sinn leggja kornverbið í pofana.

Jakob faðir þeirra var þá gamall mjoð, og varð hann

mjög hryggur við sögu bræðranna og stípun hins egypzka höfðingja. En þegar bjargarstorturinn þrengdi að, leyfði hann bræðrunum að fara með Benjamín með sjer, þó ekki fyrir, en sonur hans Júda hafði lofað honum að ábyrgjast Benjamín eins og sitt eigið lif. Benjamín var yngsti sonur Jakobs, og fæddi Rafael hann stömmu áður en hún dó. Bræðurnir komu nú til Egyptalands, og sfellu hinum stranga höfðingja, Jósef, til fóta, og færðu honum gjafir. Hann tók við þeim vinsamlega, og spurði þá tíðinda um fædur sinn. En er hann kom auga á Benjamín, spurði hann, hvort þetta væri yngsti bróðirinn. Þeir játtu því, og rann Jósef þá til ríssa, er hann sá þenna albróður sinn, augnastein fædur síns. Síðan bauð hann bræðrunum að borða hjá sjer, og það gjörðu þeir.

Daginn eftir lét Jósef fá bræðrunum korn, en silfurskálina sína lét hann leggja ofan á kornid hjá Benjamín. Þegar bræðurnir voru komnir stammt á leid, sendi Jósef eftir þeim, og lét bera upp á þá, að þeir hefðu stólið silfurstál sinni. Þeir urðu mjög felmtíradir við þenna áburð, og kváðu hann skylbu deyja, sem stálin fyndist hjá. Síðan var leitad, og fannst stálin lofs í þoka Benjamíns. Bræðurnir urðu óþungis frá sjer numdir við þetta, og sneru þegar aftur til Jósefs, en hann tók við þeim með ávitunum, og heimtadi, að sá skylði verða þræll sinn, sem stálin hefði fundizt hjá. Júda sagði honum þá greinilega frá lofordi sínu um Benjamín, og það um að mega verða eftir í stað hans; því að hann sagðist ekki geta horft á þá sorg, sem það mundi olla fædur sínum, ef hann missti Benjamín, þar sem hann væri áður búinn að missa einn af sonum sínum. Jósef gat þá ekki dulizt lengur, og sagði bræðrunum grátandi, hver

hann væri; en þeir komu engu orði upp fyrir ótta. Þá mælti Jósef: „Óttigt effi, þótt þjer hafid selt mig hingad; því ad gud hefur sent mig til Egyptalands, til þess ad halda bæði yður og mörgum øðrum vid lifid. Síðan fagnadi hann bræðrunum innilega, og fadmadi þá ad sjer. Ad því búnu ljét hann þá fara heim, til ad sækja fœður sinn, og bad þá ad deila effi á leiddinni.

Jakob gat varla trúad því, ad Jósef væri lifandi, og ordinn höfðingi yfir Egyptalandi, en lofs mælti hann: „Njer er það nóg, ad Jósef sonur minn lifir; jeg ætla ad fara og sjá hann, áður en eg dey.“ Síðan flutti hann sig og allt sitt búferlum til Egyptalands. Jósef óf í móti fœður sínum, og varð þar mikill fagnadarfundur, er þeir sedgar hittu. Síðan sjeff Jakob leyfi Egyptakonungs, til ad setjast ad í hjeradi því, sem Gósen hjét. En er hann hafdi búid þar í 17 ár, dó hann, og var hann þá 147 ára gamall. Bræðurnir urðu nú hræddir um, ad Jósef myndi hefna fornra misgjörda á þeim, fyrst faðir þeirra væri dáinn. En Jósef huggadi þá med blidum ordum, og sagði þeim, ad hann hefði fyrirgefid þeim glæp þeirra.

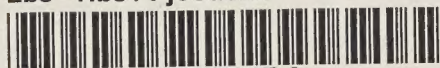
Samverjinn og levitinn.

(Lúk. 10. kap., 25.—37. v.)

98. Þá stóð upp maður nokkur skriptlærdur, freistadi hans (s: Jesú), og mælti: „Meistari! hvað á jeg ad gjöra, svo ad jeg eignist eilíft líf?“ Jesús mælti til hans: „Hvað er skrifad í

lögmalinu? hvernig les þú?" Hinn mælti: „Þú átt að elsta drottinn guð þinn af öllu hjarta þínu, og af allri sálu þinni, og af öllum mætti þínum, og af öllum huga þínum, og náunga þinn eins og fjálsan þig.“ Jesús mælti: „Þú svaradir rétt, gjör þú þetta, og þá munt þú lifa.“ Hinn skriptlærði vildi þá rjettlæta sig, og mælti til Jesú: „Og hver er náungi minn?“ Jesús mælti: „Máður einn fór frá Jörðsalaborg, og ætladi til Jeríkó, en fjell í hendur ræningjum; þeir flettu hann klædum, veittu honum áverka, og hjeldu síðan burtu, en stíldu hann eptir hálfdaudan. Svo vildi til, að prestur fór þenna sama veg, og er hann sjá hann, gefk hann fram hjá honum. Eins fór levíti einn að, þegar hann kom þangad, sem máðurinn lá, og sjá hann. En máður nokkur samverstur, sem var á ferð, kom og þar að, sem hinn særði lá, og þegar hann sjá hann, kenndi hann í brjósti um hann; hann gefk til hans, batt um sár hans, og hellti í þau víðsmjóri og víni, setti hann á bak eigin eyk sinum, og flutti hann til gestaherbergis nokkurs, og ljet sjer mjög annnt um hann. En morguninn eptir, þegar hann fór á stad, fjeff hann húsráðandanum tvo peninga, og mælti: „All þú önn fyrir honum, og þegar jeg kem aptur, skal jeg gjalda þjer það, sem þú kostar meira til.“ Hver þessara þriggja virðist þjer vera náungi þess, sem fjell í hendur ræningjunum?“ — Hinn mælti: „Sá sem misfunadi sig yfir hann.“ Jesús sagði þá við hann: „Far þú, og gjör eins!“

Lbs - Hbs / Þjóðdeild

100759887-6

